БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 119 (8951)
МАЙН 23
СУББОТО
1959 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

КОМСОМОЛОЙ ХҮДЭЛМЭРИДЭ АНХАРАЛАА ХОДО ХАНДУУЛЖА БАЙХА

Комсомол — партиин туһалагша [...]н. Партиин энэ заабарие бэелүүлэн, манай партиина организацинууд комсомолой ажал хэрэгые ажаруулха хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулжа байдаг. Илангаяа комсомолой хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ ажалдаа дуратай, шадамар эрхэ, солбон шамбай залуушуулые шэлэн табихын тула саг үргэлжын оролдолго гаргана.

Эгээл тиимэһээнь комсомол, залуушуулай политическэ болон ажалай эдэбхи үүсхэл хододоо бурьялжа байдаг, хамаг бүхы шэнэ дэбжэлтэ болон хүдэлөөнэй эхиие тэдэнэр табидаг байна. Бүхы ороноорнай, тэрэ тоодо манайшье республика дотор хүгжэн дэлгэржэ байһан мүнөө үеын шэнэ хүдэлөөн—коммунистическэ нэрэ солын түлөө мүрысөөн энээн тухай эли тодоор гэршэлнэ.

Гэбэшье комсомолой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн олохо хэрэгтэ, тэдээниие комсомолой хүдэлмэриин арга дүрэдэ һургаха хэрэгтэ республикымнай зарим партиина организацинууд, ВЛКСМ-эй зарим айкомууд, обком үшөөл хангалтагүйгөөр хандана гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиимэ дээрэһээнь хүтэлбэрилхы тушаалда эдэбхи үүсхэлгүй, эмхидхэлэй хүдэлмэридэ дүйгүй, эрдэм багатай хүнүүд дэбжүүлэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн жэлэй октябрьда ВЛКСМ-эй Хоринин айкомой хоёрдохи секретаряар Белоусов һунгагдаһан байгаа. Теэд даншьегүй хойрог залхуу, архинда һалихай байһан тула ажалһаа тэрэ сүлөөлэгдэһэн байгаа. Иимэ баримтанууд Ахын аймагта, Железнодорожно райондо, мүн бусад зарим аймагуудта үзэгдэнэ.

Энэ баримтаһаа тодорхой ямар дүгнэлтэ гаргахаб гэхэдэ, комсомолой хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ эрдэм һургаалаар ехэ, эмхидхэлэй хүдэлмэриин бэлиг шадабаритай, эдэбхи үүсхэлтэй хүбүүд, басагадые дэбжүүлхэ шухала. Тиигэбэл тэдэнэр комсомолой хүдэлмэридэ үни удаан жэл соо хүдэлхэ бүреэ эмхидхэлэй хүдэлмэриин дүй дүршэлөөр баяжажа, манай орондо коммунизм байгуулха һайн һайхан ажал хэрэгтэ залуушуулые эмхидхэн зоригжуулха байһаниинь мэдээжэ.

Гэхэ зуура олон аймагуудта комсомолой организацинуудай секретарьнууд олоороо һэлгэгдэдэг байһан юм даа. Нёдондо жэл Зэдын аймагта комсомолой эхин организациин секретарь, Кяхтын аймагта—40, Хоринин аймагта—32 секретарь һэлгэгдэһэн юм. Энээниие саашадаа габтахагүйн тула хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ дэмжүүлэгдэһэн залуушуулда саг үргэлжын туһаламжа хүргэжэ, һургаал заабари үгэжэ байха, мүн хүдэлмэриие хинан шалгажа, шанга эрилтэ табижа байха хэрэгтэй.

Теэд партиин зарим айкомууд, эхин организацинууд, тэдэнэй секретарьнууд энээниие тоохогүй ябадал гаргана гэхэдэ алдуу болохогүй. Жэшээлэн хэлэбэл, КПСС-эй Кабанскын, Прибайкалиин айкомууд комсомолойнгоо айкомой хүдэлмэри тухай асуудалые үнинэйшье зүбшэн хэлсээгүй байһаар. Тиихэдэ олон эхин парторганизацинууд залуушуул тухай асуудалые суглаан, бюро дээгүүрээ оройдоо хэлсэдэггүй шахуу. Энэнь тон һэмшэлтэй. Юуб гэхэдэ, комсомолой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй олоор һэлгэгдэдэгэйнь нэгэ шалтагаан энэ болоно бшуу.

Мүнөө манай ороной бүхы ажалшад, тэрэ тоодо олон миллион залуушуул долоон жэлэй асари ехэ түсэбые бэелүүлжэ байна. Энэ түүхэтэ тэмсэлэй түрүү зэргэдэ комсомолшууд жагсажа, шэн габьяата ажалай жэшээ харуулна. Манай Улан-Удын «Механлит» заводой комсомолшууд, Мухаршэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхозой залуу хонишод болон бусад олон залуу хүбүүд, басагад эршэтэ ажалаараа республика дотороо суурхажа байһаниинь элитэ.

Комсомолшуудай энэ эдэбхи үүсхэлыень дэмжэжэ, коммунистическэ ёһоор хүдэлхэ, һураха, ажаһууха гэһэн мүнөө үеын уряа доро бүхы залуушуулые жагсааха гээшэ партийна организацинуудай нэрэ хүндын хэрэг.

Тиихын тула нэн түрүүн комсомолой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй политическэ хатуужал, эрдэм һургаал болон мэргэжэл шадабариень дээшэлүүлхэ шухала. Гэхэтэй хамта, Мухаршэбэрэй, Хоринин, Зэдын аймагуудта олон комсомолшууд, тэрэ тоодо олон хүтэлбэрилхы залуу хүдэлмэрилэгшэд политическэ һуралсалда хабаадуулагдаагүй үлэшоо. ВЛКСМ-эй айкомууд, обком энэ талаар эрилтэ һулаар табиһан, политическэ һуралсалай түлөө хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа багаар хандуулһан байна.

Мүнөө колхоз, совхозуудай бригада болон фермэ дээгүүр комсомолой олон эхин организацинууд байгуулагданхай. Тэндэ залуу, хүтэлбэрилхы хүдэлмэриин дүршэл багатай хүбүүд, басагад һунгагдаһан байна. Тиимэһээ тэдэниие эмхидхэлэй хүдэлмэридэ һургаха, дүршүүлхэ, ажал хүдэлмэридэнь саг үргэлжын туһаламжа хүргэжэ байха гээшэ тон шухала.

КПСС-эй райкомууд, эхин парторганизацинууд тус асуудалда анхаралаа ходо табижа байха, энэ талаар комсомолой комитедүүдтэ бодотоор туһалха уялгатай.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан туг Чувашида барюулагдаба

ЧЕБОКСАРЫ, майн 21. (ТАСС). Мүнөөдэр эндэ Чувашиин АССР-эй хүдөө ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн болобо. Энэ зүблөөн дээрэ тус республикада РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан туг барюулагдаба. Мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ түсэбөө дүүргэжэ, мяха, һү, үндэгэ ехээр абаһанай түлөө Чувашиин республика энэ шагналда хүртөө.

Социалистическэ уялгаяа республикын колхозуудай ямараар дүүргэжэ байһан тухай элидхэл Чувашиин АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. С. Ерлаков хэбэ. Энэ жэлэй 4 һарын туршада колхозууд нёдондо жэлэйхиһээ 1,9 дахин ехэ мяха, 1,4 дахин ехэ һү, 6 дахин олон үндэгэ гүрэндөө худалдаба.

Россин Федерациин Хүдөө ажахын министр С. В. Кальченко Чувашиин АССР-эй түлөөлэгшэдтэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан туг барюулаа.

Зүблөөндэ хабаадагшад КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ хандаһан бэшэг баталан абаба. Тэрэ бэшэг соогоо республикын колхозууд хоёрдохи кварталай туршада нэгэдэхи кварталайхиһаа гурба дахин ехэ мяха, 2 дахин ехэ һү, 7 дахин олон үндэгэ гүрэндэ худалдаха, долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ хүдөө ажахын эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ 39 центнер мяха, 107 центнер һү, тиихэдэ ороoho тариgдаһан газарай 100 гектар бүхэндэ 6 мянган үндэгэ абаха гэжэ үгэеэ үгэбэ.

Зүблөөнэй хүдэлмэридэ Марийска, Татарай автономно республиканuудай, Ульяновска областиин түлөөлэгшэд хабаадалсаа.

Сибирьтэ кукуруза тарижа эхилбэ

Ороной полинууд дээрэ 15 миллионһоо дээшэ гектарта кукуруза таригдаба. Энэнь нёдондо жэлэй энэ үеынхиһээ 7 миллион гектараар ехэ болоно. Урда областьнуудта кукурузын ургаса гаража эхилээ.

Хара бэшэ хүрьһэтэй Центральна областьнуудта, Марийска АССР болон Урал шадар кукуруза тарилга эршэтэйгээр ябажа байна. Энэ хүдэлмэридэ мүн Алтайн хизаарай ажахынууд оробо. Эндэ 400 мянган гектарһаа дээшэ газар дээрэ кукуруза таригдаха юм.

Сибирьтэ дулаан үдэрнүүд боложо, кукуруза эртээр таригдажа эхилбэ. Эрхүүгэй областьдо энэ ургамал урда жэлэйхиһээ хэдэн дахин ехээр таригдаха юм. Кукуруза таригшадта туһалхын зорилгоор Ростовско областьһоо дүй дүршэл ехэтэй кукурузашад ерээ.

Тэрэшэлэн Читын областиин колхоз болон совхозууд кукуруза тарижа эхилбэ.

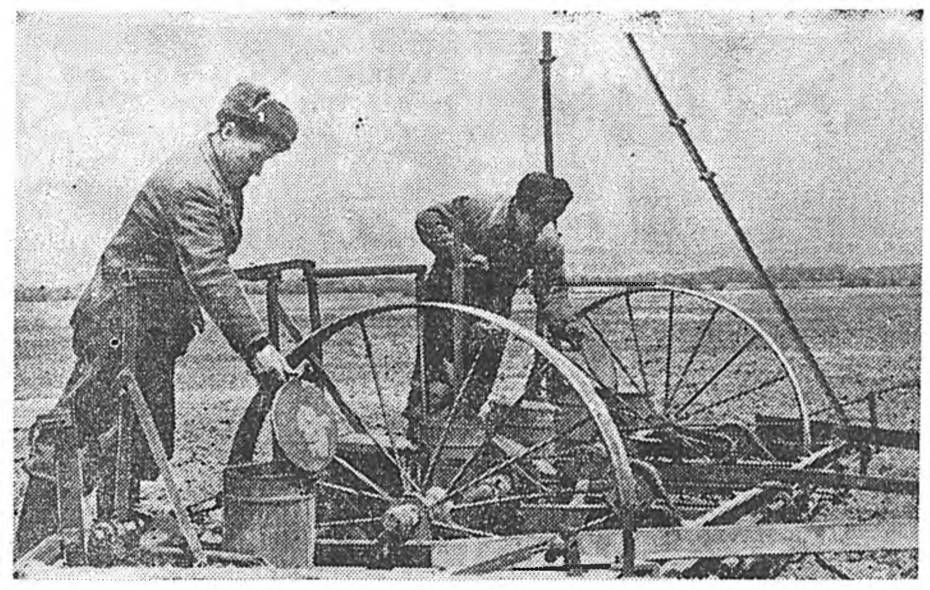
Забайкалиин колхоз болон совхозууд мүнөө жэл 40 гаран мянган гектар газар дээрэ кукуруза тариха байна.

Түрүүшүүлһээ жэшээ абагты

Суута кукурузашан П. Ф. Антоновой звено кукурузын баян ургасын түлөө иигэжэ тэмсэнэ

1956—1957 онуудта Тарбагатайн аймагай «Октябрь» колхозой гэшүүн Петр Федорович Антонов кукурузын үндэр баян ургаса туйлажа, республика соогоо суута гараа һэн. Нүхэр Антонов түрүүшын жэлдэ 7 гектарта энэ ургамалые тарижа, гектарай 600—700 центнер ногоон тэжээл абаһан байха юм. Тиин тэрэнэй 1,5 га дээрэһээ гектарай 1100 центнер ургаса хуряаһаншье байна.

Байгша ондо—долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ асари ехэ зорилгонуудай табигдажа байхада артелиин правлени нүхэр Антоновые кукурузашадай звено даахые дурадхаба. 65 наһатай боложо, бэе муутайшаг байбашье, түрэл партиингаа XXI съездын шиидхэбэреэр зоригжон, артель нютагайнгаа гуйлтые хүндэтэйгөөр хүлеэн абаад, эршэмтэйгээр хүдэлжэ оробо. Звенодонь хамта дүрбэн хүн хүдэлдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Антонов сеялкэшэн Виктор Толмачевтой тарилга хэжэ ябана.

ҮҮСХЭЛ ОРОЛДОЛГО ХЭРЭГТЭЙ

—Кукурузын баян ургаса абаха гээл һаа, нэн түрүүн һайн газар оложо, тэрэнээ үтэгжүүлээд, хүсэдөөр уһалаад, болзор соонь тарилга хэжэ үрдихэ хэрэгтэй,—гэжэ суута кукурузашан хөөрэдэг, тэрэнээ ажал хэрэг дээрээ бэелүүлхые оролдодог.

Мүнөө жэл энэ звенодо 70 га кукуруза тарижа ургуулха даабари үгтөө. Нүхэр Антонов агроном Илья Колмаковтой суг ябажа, эрхим шанартай 29 га пар, урда жэлынь хахалагдаһан 41 гектар шэнэ газар шэлэжэ абаа.

Лагерь гэжэ 29 гектар һайн шанартай пар дээрэ тарилгын урдатээ гектарай 1,2 центнер үрил мэтэ монсогор болгогдоһон суперфосфат тараагдаа. Мүн эндэхи 4 гектар дээрэ 180 тонно наг шэбхэ гаргагдаһан байна. Тусхай насосоор уһа бүлэжэ, ехэнхи газарынь уһалагдаа.

Гадна газарай гэдэхэлээр параа борнойлоод, нэгэ удаа культиваци хээд, уһалһанайнгаа һүүлээр тэрэнээ хахалжа, хүндэ катогоор жэгдэлһэн байна.

Тэрэшэлэн Сэлэнгэ мүрэнэй эрьеэр зурыһан Степь гэжэ нёдондо элдүүрилэгдэһэн 41 гектар шэнэ газар борнойлогдоһон, культивацилагдаһан, удаань хахалагдаһан байна. Сэлэнгэ мүрэнһөө уһа бүлэжэ, арба гаран гектар уһалаа.

Энэ газар дээрээ тарилгын урдатээ гектарай 10 тонно наг шэбхэ, 2,5 центнер аммиагай уһа тусхай түхеэрэлгэтэй культиватораар тарааһан байна. Мүн суперфосфат тараагдаа.

ТАРИЛГАЯА МАЙН 24-дэ ДҮҮРГЭХЭНЬ

Дүршэл ехэтэй кукурузашан нүхэр Антонов газараа бэлдэхын хажуугаар, үрэһээ түхеэрхэ, тарилгаяа эхилхэ сагаа алдахагүйн тула газарай хүрьһэнэй хэр дулаасаһые ходо шалгажа байгаа. «ВИР-42» сортын үрэһэ абажа, тэрэнээ нара, һалхинда байлгажа шанаржуулаад, гранозан хороор хородоо.

Майн 15—16-да газарай хүрьһэнэй 10—15 градус дулаасахада звеногой гэшүүд тарилгаяа эхилээ. Эгээн түрүүн эртэ хюруу унадаг Лагерь гэжэ газарта тарилга хэгдэбэ.

— Тарбагатай тосхондо болоһон семинар дээрэ зарим колхозой хүтэлбэрилэгшэд «сагнай эртэ, Антонов алдуу хэжэ байна» гэһэншүүгээр намда халдаһан байха, — гэжэ нүхэр Антонов хэлээд, поли тээшэ гараа дэлгэн, иигэжэ үргэлжэлүүлбэ.—Тарилгын болзорые хүнэй зосоохи халуун хүйтэн тодорхойлхо бэшэ, харин газарай хүрьһэн лэ шиидхэхэ юм. Манай эндэхи эрхэ байдалда хабарай тэнгэриһээ айха бэшэ, харин намарай хюруунһаа абархые бодохо хэрэгтэй. Тиимэһээ кукурузые хабартаа нэгэ үдэрөөр урид таряа юм һаа, намартаа долоон хоног удаан ургуулха аргатай бологдохо бшуу,—гээдхинэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой агроном И. Н. Колмаков кукурузашан нүхэр Антонов хоёр хэр зүб квадрат болоһыень шалгажа байна.

Нүхэр Антоновой энэ хэлэһэн үгэнь тон зүб. Юуб гэхэдэ, зарим нэгэшүүл газарай хүрьһэнэй 10 гаран градус дулаасаад байбашье, календарь һэхэжэ, «үшөөл эртэ» гэлсэдэг ха юм даа. Тиин август һарада кукурузые 7 үдэр үлүү ургуулха гээшэ ямар ехэ сэнтэй юм гэжэ тэдэ мэдэнэгүй гээшэ гү? Тэрэ үедэ кукуруза сүүдхэдээ 8—10 сантиметрээр ургадаг байһаниинь мэдээжэ.

Тарилга хэхэдээ звеногой гэшүүд зүб квадрат гаргаха, гектар бүридэ таригдаха үрэһэнэй нормо баримталхые хүсэнэ.

—Энэ жэлдэ ёһотойл һайн квадрадууд гаргагдана гэжэ һананаб. Энэ мэргэжэлдэ звеногой гэшүүн Виктор Толмачев һайнаар һуранхай. Звеное даагша нүхэр Антонов бидэ хоёр баһал бүхы шадалаараа оролдонобди,—гэжэ колхозой агроном И. Н. Колмаков мэдүүлбэ.

Үнэхөөр поли дээрэнь ошожо, тэдэнэртэй суг хэмжүүрэй проволокын зангилаа тушаа хоёр талаарнь газарые малтажа үзэхэдэ 8—10 сантиметр гүнзэгыдэ кукурузын үрэһэн хоёр-гурбаараа, дүрбэ-табаараа дайралдана. Тэдэнэр гектар бүридэ 20 килограмм үрэһэ тарина. Тиимэһээ тэдэнэр зүб квадрадуудые гаргажа шадана.

Колхозой правлени зүб квадрадуудые гаргаһанайнь түлөө кукурузашадые урмашуулха гэжэ шиидээд, иимэ нэмэлтэ түлбэри тогтоогоо. Хэрбээ ургасынь зүб квадрадаар гараа һаань, тракторист сеялкэшэн хоёрто гектарай 2 түхэриг, бэшэндэнь 1—1 түхэриг нэмэлтэ түлбэри үгтэхэ юм.

Мүнөө энэ звеногойхид табяад гектараа таряад, үлөөшыень майн 24-һөө оройтуулангүй дүүргэхээр шиидэнхэй.

УРГАСЫН ХОЙНОҺОО ЯАЖА ХАРУУҺАЛАГДАХАБ

Үндэр баян ургаса абаха гээшэ мүн ургасын хойноһоо һайнаар харууһалһанһаа дулдыдадаг юм гэжэ энэ звеногойхид мэдэдэг. Тиимэһээ тэдэнэр ургасын хойноһоо ямар харууһа хэхэеэ мүнөө һайса тодорхойлоод байна.

—Кукурузымнай поли дээрэ бог үбһэн байха ёһогүй. Яахадааб гэхэдэ, хабар борнойлоод, удаань культиваци хэхэдэ газарай хүрьһэндэ байһан бог үбһэн ургажа эхилээ һэн. Эгээл энэ үедэнь гүнзэгыгөөр хахалаад, тарилга хээ бшуубди,—гэжэ нүхэр Антонов ажал хэрэгээ һайса мэдэхэ байһанаа харуулба.

Тиибэ яабашье зарим газарта бог үбһэнэй ургахаяа һэдэбэлни, ургасын гаража байха үедэ, үдэрэй дулаанда борнойлго хэгдэхэ. Тиигээд ряд хоорондын элдүүрилгэ машинаар хэгдэхэ.

Мүн кукурузынгаа ургажа байха үедэ насосоор уһа гаргажа, һайса уһалагдаха, нэмэлтэ тэжээл тараагдахаар хараалагданхай. Нэн түрүүн бардаа зөөжэ байһан машинаар аргал шэбхын шүүһэ тарааха гэжэ хэлсэгдээ.

Эдэ бүхы хүдэлмэриие эмхитэйгээр ябуулһанайнь түлөө звеногой гэшүүд баһал урмашуулагдаха. Хэрбээ трактористын ряд хоорондохи элдүүрилгые хоёр тээшэнь һайн шанартайгаар хээ юм һаань, гектарай 5 түхэриг нэмэлтэ түлбэри үгтэхэ. Ургамалай хажуугаархи үбһые гараар түүхэдэнь—гектарай 10 түхэриг, уһалһанайнь түлөө гектарай 15 түхэриг нэмэжэ үгэхэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Антонов хэмжүүрэй проволоко шангаар татуулхые хүсэнэ.

Гадна силос хэһэнэй, үндэр баян ургаса абаһанай түлөө колхознигууд урмашуулагдаха. Гектар бүриһөө 300 центнерһээ дээшэ ургаса туйлабал, силостэ ороһон тонно бүридэ 17 түхэриг нэмэлтэ түлбэри үгтэхөөр хараалагданхай.

Иигэжэ Россин гүрэнтэй Бурят оронойнгоо һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэл болоһоной түүхэтэ ойе ажалай бэлэгээр угтажа, долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ нүхэр Антоновой звено кукурузын гектар бүриһөө адагынь 300 центнер ургаса абахын тула эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлжэ байнхай.

Б. Гылыков,
манай тусхай корр.
Л. Хайдуровай фото.

Республикын колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын хэр зэргээр ябажа байһан тухай

1959 оной майн 20-ной мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймаг	Бүхыдөө таригдаһаниинь	Тэрэ тоодо ороoho таряа таригдаһаниинь	Кукурузын таригдаһаниинь
Байкало-Кударын	66,9	72,6	—
Баргажанай	44,6	53,0	—
Бичурын	74,3	92,1	—
Зэдын	58,2	90,1	—
Яруунын	57,4	103,0	—
Заиграйн	62,7	82,9	1,7
Закаменай	55,4	99,5	—
Иволгын	69,7	88,8	—
Кабанскын	60,5	83,9	—
Хэжэнгын	69,7	96,7	—
Кударын	68,8	95,8	2,8
Курумканай	50,9	76,9	—
Кяхтын	58,1	84,1	—
Мухаршэбэрэй	71,9	92,2	1,9
Прибайкалиин	72,6	98,3	—
Сэлэнгын	64,1	91,0	0,2

Аймаг	Бүхыдөө таригдаһаниинь	Тэрэ тоодо ороoho таряа таригдаһаниинь	Кукурузын таригдаһаниинь
Тарбагатайн	78,1	97,0	8,8
Ториин	65,6	94,3	1,6
Түнхэнэй	50,1	68,9	1,5
Хориин	60,2	91,7	—
СОВХОЗУУД:			
Бичурын	72,9	97,9	—
Борьёогой	43,4	83,6	
Яруунын	53,4	89,9	
Кабанскын	50,4	83,5	
Иволгын	52,8	80,8	
Кяхтын	53,9	85,6	
Сэлэнгын	59,4	99,9	
Хориин	49,1	102,1	
«Эрдэм»	47,1	77,6	

Баян ургасын түлөө тэмсэнэ

Байгша ондо талха таряанай, үбһэ ногооной үндэр баян ургаса хуряахын тула Ждановай нэрэмжэтэ колхозой (Бичура) луговодууд бүхы хүсөөрөө оролдоно. Эдэнэр эртэ хабарһаа эхилжэ һубаг канавануудаа буртаг үбһэнһөө сэбэрлэһэн, уһанай ябаха хобоо заһаһан байгаа. Луговодууд Ефим Поздняков, Балсан Цэктоев гэгшэд даалгагдаһан ажалдаа илангаяа һайнаар хандажа, апрель, май һарада таряалан, сабшалангай, свёклын, кукурузын ехэ газар уһалаа. Мүнөө эдэнэр сабшалангай, кукурузын газарые һуни, үдэргүй ээлжээгээр уһална.

Г. Доржиев.

500 гектарта кукуруза таригдахань

Ороoho таряанай болон бусад ургамалнуудай ургасые, малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлжэ, долоон жэлэй түрүүшын жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэхэ шиидхэбэри Кударын «Путь к коммунизму» колхозой гэшүүд абаһан юм.

Тарилга эмхитэйгээр үнгэргэхэ тушаа тусхай түсэб табигдаад, эртээнһээ машина, зэмсэгүүд һайнаар заһабарилагдаһан, үрэһэ хүрэнгэ бэлдэгдэһэн байна. Иигэжэ нёдондонойхиһоо бэгони болзорто, 12 үдэрэй туршада 2800 гектарта эртын тарилга хэжэ дүүргээ. Гадна 50 гектарта сахарай свёкло, 40 га хартаабха, 50 гектар турнепс таригдаа.

Илангаяа шэмэтэ тэжээл элбэгжүүлхэ зорилго табигдаа. Мүнөө колхоз хамта 500 гектар газарта кукуруза тарихань. Тэрэнэй 130 гектарынь уһалагдадаг, 250 гектарынь парлагдаһан газар.

Үбэлһөө хойшо кукурузашадай табан звено 3250 тонно наг шэбхэ полидо гаргаад, тэрэнээ тараагаа юм. Зарим газартань гектарай 35—40 тонно хүрэтэр гаргагдаба. Мүн 100 гектарта 15 тонно минеральна үтэгжүүлгэ тараагдаа. 250 га газар борнойлогдоһон байна.

Аймагай хүдөө ажахын инспекциин агроном нүхэр Соболевой, колхозой агроном нүхэр Тимофеевэй хүтэлбэреэр 20 кукурузашад табан үдэрэй һуралсалда ябаа. Тиигэжэ кукуруза тариха агротехникэ шудалаа, зүб квадрадуудые гаргажа һураа.

Мүнөө кукурузашадай гурбан звено 30-аад гектар квадратно-гнездовой аргаар таряад байна.

С. Кривогорнидын.

КПСС-эй ЦК-гэй Пленумые угтуулан

ШЭНЭ ЗЭМСЭГ ЗОХЁОБО

Амжалта туйлахын түлөө нэн түрүүн мэргэжэлээ һайнаар шудалха, ажалаа гүнзэгыгөөр ойлгон мэдэрхэ хэрэгтэй гээшэ. Олон жэлдэ хүдэлжэ байһан хүн энээн тухай һайн мэдэдэг.

Улан-Удын вагон заһабарилгын деподо Дмитрий Романович Рябцев 22 жэлэй турша соо токарёор хүдэлхэ зуураа, -нарин бэрхэ мэргэжэлтэй хүн гэжэ алдаршанхай. Коммунистическэ ажалай ударник болоһон энэ нүхэр болохоёо байһан КПСС-эй ЦК-гэй. Пленумые һайшаажа, уралан нарижуулгын дурадхалнуудые оруулжа эхилбэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ ажалай вахтада жагсаад, абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэһээ гадна, нүхэр Рябцев элдэб деталь тошылдохо тусхай механизм зохёогоо. Тэрэнь мүнөө үйлэдбэри дээрэ хэрэглэгдэжэ эхилээ. Иигэжэ нүхэр Рябцев вагон заһабарилгын ажал ехэтэй хүдэлмэриие механизацилхын тула ехээр оролдожо байдаг.

Зураг дээрэ: Д. Р. Рябцев хүдэлмэрилжэ байна.

Д. Капустин.

Уралан нарижуулагшадай һанамжанууд

Үйлэдбэрие оньһожоруулха, автомадаар зэбсэгжүүлхэ талаар КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй зарлагдаха тухай мэдээсэл республикымнай промышленна предприятинуудта үргэнөөр дэмжэгдэжэ байна. Предприяти бүхэнэй партийна организаци, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд нэн түрүүн эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри хэжэ захалаа.

Паровозо-вагонно заводой цех бүхэндэ мүнөө уралан нарижуулгын дурадхал олоор орожо эхилбэ. Хүдэлмэришэд уралан нарижуулгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, үдэр ерэхэ бүри шэнэ дурадхал асарна. Паровоз хабсаралгын цехтэ арба гаран хүдэлмэришэд энэ хүдэлмэридэ хабаадалсана. Уралан нарижуулагша Сергей Николаевич Корыстылев урданшье «гартаа дүйтэй хүн» гэжэ суутай байгаа. Мүнөө нүхэр Корыстылев партиин ЦК-гэй ээлжээтэ Пленумые ажалай шэнэ амжалтаар угтаха гэжэ шиидээ. Паровозой гол узелай эрьелдэдэг детальнуудай втулкануудые мүлидэг түхеэрэлгэ шэнэдхэн хубилгаха талаар үнэтэ дурадхал оруулһан байгаа. Мүнөө тэрэнь үйлэдбэри дээрэ нэбтэрүүлэгдэжэ, жэл соо 15 мянган түхэригэй арьбалалта хэгдээ.

— Манай цехын уралан нарижуулагшад энэ Пленумэй зарлагдаха тухай мэдээсэлые һайшаан дэмжэжэ, өөһэд хоорондоо мүрысэжэ эхилээ,—гэжэ паровоз хабсаралгын цехын техническэ бюрогой начальник Полина Заболотская хөөрэнэ. — Цехымнай мостовой кран шэнэдхэн хубилгагдаха, паровозой мөөрэй голые тошылдохо талаар үнэтэ дурадхалнууд оруулагдаа. Тэдэниие бэелүүлээд байхадаа, ажалайнгаа бүтээсые нилээд дээшэлүүлхэ байнабди.

Тэрэшэлэн республикымнай барилгын организацинуудта механизмуудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха, ажалай эмхидхэлые һайжаруулха талаар хэдэн дурадхал бэелүүлэгдэжэ эхилээ. «Бурстрой» трестын нэгэдэхи участогай хүдэлмэришэд олон дабхар гэрнүүдэй барилгада хэрэглэгдэдэг ехэ краниие зүбөөр ашаглаха талаар хэдэн дурадхал оруулаа. Тиигэхэ зуураа, барилга дээрэ хэрэглэгдэдэг механизмуудые заһабарилха тусхай база байгуулха талаар шэнэ эрилтэ Совнархозой урда табигдана.

Б. Будаев.

Ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлнэ

Баргажанай леспромхозой модошод хахад жэлэйнгээ түсэбые уридшалан дүүргэхын түлөө тэмсэжэ эхилһээр үнинэй юм. Модошод, илангаяа инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй ЦК-гэй зарлагдахаяа байһан Пленум тухай мэдээсэл һайшаан угтаба. Тэдэнэр ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые хараална, уралан нарижуулгын дурадхал оруулна.

Автомашинануудта модо тээхэ, отологдоһон модо таллуулха ажалай эмхидхэл нилээд һайжараа. Һаядаа ажалай эмхидхэлые һайжаруулхын тула үшөө хэдэн шэнэ дурадхал хэрэглэгдэхэнь. Тэрэнэй ашаар леспромхозой модошэд июлиин 1 болотор хахад жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур 6800 кубометр модо арадайнгаа ажахыда үгэхэ байна. Ажал ехэтэй хүдэлмэриин гол түлэб механизацилагдаһанай ашаар жэлэй түрүүшын хахадта леспромхозой хүдэлмэришэн бүхэн 300 кубометр модо бэлэдхэхэ, трактор болон машина бүхэн дээрэ 6500 кубометр модон шэрэгдэхэ болоно.

Баргажанай модо урадхуулгын участогай хүдэлмэришэд мүн лэ шэнэ уялгануудые абаад, модо урадхуулгые эмхитэйгээр ябуулжа байна. Тэдэнэр май һарада 70 мянган кубометр модо урадхуулха, тэрээнһээ гадуур 9 мянган кубометр модо һаллаха гэжэ хараалаа. Энэнь 1958 оной энэ үеынхиһээ һураггүй ехэ болоно.

О. Раднаев.

Олон үхибүүдтэй эхэнүүд шагнагдаба

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1944 оной августын 18-най Указай үндэһөөр, олон хүүгэдтэй эхэнүүдые «Эхын алдар» гэһэн орденуудаар, «Эхын медаль» гэжэ медальнуудаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө шагнаба.

Тарбагатайн аймагай «Коммунизм» колхозой гэшүүн Арина Ананьевна Черныхюһэн үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэнэйнгээ түлөө «Эхын алдар» гэжэ нэгэдэхи шатын орденоор шагнагдаа.

Найман үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэн 9 эхэ «Эхын алдар» гэжэ хоёрдохи шатын орденоор шагнагдаба. Тэдэнэй тоодо Курумканай аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн М. М. Туговикова, Яруунын аймагай Нарһата тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Ц. Т. Аюрова, Тарбагатайн аймагай «Красный боец» колхозой гэшүүн М. Н. Антонова, Сэлэнгын аймагай Түхэм нютагай гэрэй эзэн эхэнэр Р. Б.-Ц. Дамбаева, Закаменай аймагай Санага нютагай гэрэй эзэн эхэнэр Ц.-Д. Ц. Гапилова, Курумканай аймагай Элһэн нютагай гэрэй эзэн эхэнэр Б. О. Цыбенова болон бусад хэдэн эхэнүүд ороно.

Долоон үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэн 11 эхэ «Эхын алдар» гэжэ гурбадахи шатын орденоор, 68 хүн «Эхын медаль» гэжэ нэгэдэхи, хоёрдохи шатын медальнуудаар шагнагдаһан байна.

СССР-эй уран зохёолшодой гурбадахи съезд

Майн 21-дэ Кремлиин Ехэ Ордон соо СССР-эй уран зохёолшодой гурбадахи съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ. М. Турсун-Задын хүтэлбэри доро нээгдэһэн үглөөнэй заседани дээрэ «СССР-эй уран зохёолшодой Союзай Уставта зарим тэды хубилалтануудые оруулха тухай» **Г. Марковай** элидхэл соносогдоо.

Уставнай литература тушаа арад тумэнэй, партиин зүгһөө табигдажа байһан шэнэ эрилтэнүүдые хараада абаха, Союзай гэшүүдэй эдэбхи үүсхэлые улам хүгжөөхөөр байха ёһотой гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Съездын һунгаһан комисси ССП-гэй зорилгонуудые һонородхон тодорхойлоо. Уран зохёолшодой хүдэлмэридэ хабаатай партийна документнүүд, нэрлэн хэлэбэл: «Арад зоной ажабайдалтай литература болон искусствын нягта холбоо барисаатай байхын түлөө» гэһэн шухала документ Союзай дүүргэхэ ёһотой зорилгонуудай үндэһэ һууринь болоно.

Мүнөө үеын зорилгонуудые, манай литературын дүй дүршэлые хараада абалсан, социалистическэ реализмын арга методэй гол ёһонуудые тодорхойлдог орошол соохи найруулга хубилгагдажа, бүриң тодо болгогдоо.

Советскэ уран зохёолшодой Союз ССП-гэй гэшүүдые соёл сурталай талаарнь хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ саашадаашье онсо анхарал хандуулха, ревизионизм, догматизм, сектанство ба ондоошье хазагайруулгада эсэргүү шанга тэмсэл ябуулха, шүүмжэлэл хүгжөөлгэдэ шууд туһалха ёһотой гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ.

СССР-эй уран зохёолшодой Союзай байгууламжа тухай хэлэхэ зуураа, энэнэй урда тээхи гурбан шататай эмхидхэл (правлени—секретариат—президиум) балайшье һайн бэшэ байшоо. Правлени секретариат хоёр лэ эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилөө. Энэ ушарые хараадаа абажа, правлени секретариат хоёрыел үлээхэ, секретариадые түргэ түргэнөөр шэнэлжэ байхын тула хоёр жэл соо нэгэ дахин һунгаха гэжэ дурадхагдана. Тиихэдэ СССР-эй уран зохёолшодой Союзай хүтэлбэрилхы орган—правлениин удха шанаршье ехэ болохо байха гэбэ.

Энэ элидхэлэй һүүлээр үгэ хэлэлгэ үргэлжэлөө.

Мүнөө сагай байдалые үргэнөөр харуулха тухай асуудал национальна республикануудай уран зохёолшодой съезднүүд дээрэ шангаар табигдаа. Энээнһээнь харахада, аха дүү арадуудай литература шэнэ эрилтэдэ харюусахаар бэлдэнхэй байжа, мүнөө сагай байдал харуулха хэрэгые саашанхи хүгжэлтынгөө хуулита шата болгон угтаһаниинь элирнэ гэжэ казах уран зохёолшо **Г. Мусрепов** хэлэбэ.

СССР-эй уран зураашадай Союзай правлениин нэгэдэхи секретарь **С. Герасимовта** үгэ үгтөө. Нүхэр Герасимов совет уран зураашадай үмэнэһөө уран зохёолшодой съездын делегадуудые халуунаар амаршалаад, совет арадай табиһан асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтээ амжалта туйлахыень хүсэбэ. Уран зохёолшодой, хүгжэмшэдэй, зураашадай ажал хүдэлмэриин арга онолынь ондо ондоошье һаа, шэнэ коммунистическэ общество байгуулагша хүнэй бүхы талаараа хүгжэхынь түлөө тэмсэлсэхэ гэһэн нэгэл уг зорилготой юм. Энэ ехэ зорилгоёо бэелүүлхын тулада нягтаар нэгэдэнхэй, эмхидэн жагсанхай байха ёһотойбди гэжэ тэмдэглэбэ.

Вс. Иванов уран зохёолшын шадабари мэргэжэл тухай юун гэжэ һанадаг байһанаа съездын делегадуудта хөөрэбэ. Комуудай шанарые улам һайжаруулха гэһэн эрилтэдэ ямар ушарһаа нимэ ехэ анхарал табигданаб гэхэдэ, парти, правительствомнай арад түмэнэй урда айхабтар ехэ зорилгонуудые табяад байна бшуу. Бидэ, уран зохёолшод шэнэ обществоёо хайшан гэжэ, ямар аргаар, хэнтэй хамта байгуулха тухай өөрынгөө арадта, бусад социалистическэ оронуудай арадуудта, мүн капитализмын оронуудайшье арадуудта хөөрэжэ үгэхэ ёһотойбди. Энэ хөөрөөн манай ороной хүн зониие зоригжуулха, хилын саанахи зоной дунда гайхал, баяр үүсхэхэ, хүн түрэлтэнэй амгалан тайбан, зол жаргалта байдалай аша туһада үдэр бүри баатаршалга гаргажа байдаг, энэрхы сэдьхэлтэй арадые бүри ехээр хүндэлдэг болгохо ёһотой.

Мэдээжэ кинорежиссер **М. Ромм** кинематографитай холбоотой уран зохёолшодой хүдэлмэри тушаа тогтожо хэлээ.

Г. Караславов Болгариин уран зохёолшодой Союзай үмэнэһөө съездэ амаршалга хүргэбэ.—Манай орон дотор советскэ литературын олохон зохёол жэл бүри оршуулагдан, хэблэгдэдэг юм. Тэрээнһээ гадна, хэдэн зуугаад мянган болгар зон ород совет уран зохёолшодой номуудые уг хэлэн дээрэнь уншадаг байна. Ородой литература болгар арадай ажаһуудалда нэбтэрэн оронхой. Совет уран зохёолшодой номуудай һайн һайхан ябадалтай геройнууд манай инаг геройнууд болонхой. Фашизмда эсэргүүсэлгын жэлнүүдтэ олохон болгар партизанууд совет уран зохёолшодой номуудай геройнуудайнь нэрээр өөһэдыгөө нэрлэдэг байһан юм.

Бидэ, Болгариин литераторнууд бүхы жанрын уран зохёолдоо туйлаһан арсалтагүй ехэ амжалтануудыетнай хаража, баясадагбди. Совет уран зохёолшод коммунизм байгуулха замаар дабшагша арад түмэнэйнгөө ажабайдалдахи түүхэтэ хубилалтануудые өөһэдынгөө шэнэ зохёолнууд соо уран хурсаар харуулхал байха гэжэ этигэл найдабаритайгаар хүлеэнэбди,—гэбэ.

Советскэ Армиин, Далайн Сэрэгэй Флодой Главна Политическэ Управлениин начальник **Ф. Голиков** съездын делегадуудта Советскэ Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэрэгшэдэй үмэнэһөө халуун амаршалга хүргэбэ.

Г. Леонидзе (Грузи) аха дүү үндэһэ яһатанай литераторнуудай хоорондохи харилсаан тушаа тогтожо хэлээ.—Энэ асуудал гансашье литературна бэшэ, мүн политическэ удха шанартай байна. Нягта холбоо барисаан, национальна республикануудай уран зохёолшодой уулзалга манай үдэр бүриин ажабайдалай заншал болохо ёһотой,—гэбэ.

Ю. Смолич (УССР) СССР-эй уран зохёолшодой Союзай Уставта зарим тэды хубилалтануудые оруулха гэһэн дурадхал һайшаанаб гэбэ. Зүгөөр уран зохёолшодой съездые дүрбэн жэл бүри бэшэ, харин 5—6 жэл соо нэгэ дахин зарладаг болохые дурадхаба.

Съездын үдэрэй заседани дээрэ **А. Бикчантаев** (Башкир), Венгриин Арадай Республикын уран зохёолшодой түлөөлэгшэ **Д. Белени** гэгшэд үгэ хэлээ.

Съездын майн 21-нэй үдэшын заседани **В. Лунсын** хүтэлбэри доро үргэлжэлбэ. **Б. Рюриков** (РСФСР) социалистическэ оронуудай уран зохёолшодой хоорондо улам үргэдэжэ байгаа хани харилсаан тухай хэлээд, энэмнай Советскэ Союзай уран зохёолшодто онсо харюусалга даалгана гэбэ. Юундэб гэхэдэ, манай дүй дүршал хани нүхэдэй мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэдэнь туһалдаг. Харин манай дутуу дунданууд, алдуу эндүүнүүд тэдэнэй үг зорилгоёо бэелүүлгэдэнь һаад хэдэг байна гэжэ онсолон тэмдэглээ.

«Литературна газетын» главна редактор **С. Смирновто** үгэ үгтэбэ. Манай газетэ ажабайдалтай холбоо барисалгаа бэхижүүлхэ хэрэгтэнь уран зохёолшодто туһа хүргэхые хүсэнэ. Сибириин ехэ ехэ барилганuудта гурбан һара соо ябахын тула «Литературна газетын» тусхай вагон июниин эхеэр эльгээгдэхэнь, энээнтэй хамта уран зохёолшодой бригада ошолсохо юм гэжэ мэдээсэбэ.

А. Твардовский иигэжэ хэлэбэ: мүнөө бидэнэй гол зорилго юуб гэхэдэ, дүүрэн хүсөөрөө дабшажа эхилһэн долоон жэлэй үедэ дүүргэн бэелүүлхэ зорилгоёо һайтар ойлгожо абаха ёһотойбди. Энээнтэй дашарамдан бидэнэй урда бүри ехэ, шэнэ эрилтэ табигдана. Литературын шанар тухай, һанал бодолой, образуудай хүсэн тухай хэлэнэб. Нэгэ жэшээ абаад үзэел даа. Тосоото үе соо бэшэгдэһэн 700 зүжэгэй оронд, хаража ханахаар бэшэ 7 һайн зүжэгэй зохёогдоо һаань, намда дээрэл байха һэн. Тиимэһээ зохёолой тоо бэшэ, харин шанарынь шухала байна гэбэ. Литературна халаан тухай хэлэхэ зуураа, «хүнгэн мүрөөр» уран зохёолшо болохо гэжэ һанадаг ябадал тон буруу. Уран зохёолшо болохын тулада ядаха шадахые үзэжэ гаад, олон жэлдэ ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй. «Романтизм гү, али реализм тухай» хооһон арсалдаа хэһэнэй хэрэггүй гэжэ һананаб. Романтизм гү, үнэнтэ реализм болоно гү хамаагүй—үнэхөөрөө зориг бадаруулхаар, һонирхуулхаар лэ ном манда хэрэгтэй ха юм гэжэ А. Твардовский тэмдэглэбэ.

Съездын үдэшын заседани дээрэ **Л. Соболев** (РСФСР), **Р. Гамзатов** (Дагестан), **А. Софронов, Д. Гранин** (РСФСР), **П. Хузангай** (Чуваш), турок мэдээжэ уран зохёолшо **Н. Хинмет, М. Викрамасингхэ** (Цейлон), **Л. Лунгбю Эпсен** (Дани), **М. Бенюк** (Румыниин Арадай Республика), **А. Пен** (Израиль), **Данг Тхай Май** (Вьетнам), **Юбаар Аюб** (Индонези) гэгшэд үгэ хэлээ.

(ТАСС)

Москва. Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): инженер-конструкторнууд Н. Г. Соколов, Н. Г. Дерюгин, Н. Н. Гришина, Н. М. Павлов үнгэтэ телевидениин шэнэ аппаратурые тааруулан тодхожо байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Түүхэтэ 300 жэлэй ойдо

Россин гүрэнтэй Бурят ороной нэгэдэлгын түүхэтэ удхашанар

Ф. КУДРЯВЦЕВ, Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй доцент.

СИБИРИИН үргэн дайдые Россин гүрэнтэй нэгэдүүлһэн ушар манай ороной түүхын шухала үйлэ хэрэгүүдэйнь нэгэн мүн юм. Сибириин газарые Россин гүрэнтэй нэгэдүүлээд лэ дүүрэхэ бэшэ, харин тэрэ газарта һуурижажа, баялигыень ашаглаха гээшэ илангаяа ехэ удхашанартай хэрэг байгаа. Сибириин газарые эзэмдэжэ, арад зониень мүлжэхэ дарлаха гэһэн политика хаанта правительствын, Россин зонхилогшо ангинуудай ябуулжа байгаашье һаань, Сибириин газарые манай ороной болгоһон гол хүсэниинь хадаа арад зон байна.

Ород гүрэндэ Сибириин нэгэдүүлэгдэжэ байһан үе хадаа (тухайлхада XVII зуунһаа эхилээд) бүхы ород газар, область, княжествонуудай нэгэ бүхэли гүрэн боложо нэгэдэжэ байһан, мүн нютагай багахан дэлгүүрнүүдэй нэгэдэн, бүхы Россин нэгэ дэлгүүр боложо байһан феодальна общество соо буржуазна харилсаанай бии боложо байһан үе бэлэй гэжэ В. И. Ленин зааһан байна. Сибириин газарай Россида оруулагдахадань, Россин һүр хүсэниинь улам бэхижэһэн, газар уһаниинь улам уужам дэлгэр болоһон байна.

Айхабтар ехэ байгаалиин баялигтай Сибирь Россин экономическа хүгжэлтэдэ нилээд шухала һуури ээлдэг болоо. Сибириин хизаарлашагүй үргэн газар дээрэ арад зоной хүсэ, ажалые хэрэглэхэ арга боломжо олдоо һэн. Баяшуулай дарлалтаһаа сүлөөрхые эрмэлзэн, помещигүүдгүй, эрхэ сүлөөтэй газар нютаг бэдэрэн, ород таряашад, Сибирь тээшэ ошохо баатай болодог байгаа. Шэнэ нютагта нүүжэ ерэһэн ажалша ород зон Сибириин арадуудтай һайнаар-танилсажа, тэндэ заимка, деревни, слобода, острог болон городуудые барижа эхилээ бэлэй.

Газар, таряалангай, мал ажалай, малтамалнуудые абаха хэрэгэй Сибирьтэ хүгжөөгдэжэ эхилхэдэ, тиин үнэтэ ангай арһанай, хожомынь мүнгэн, туулган, зэд, алтан болон бусад ашаг олзотой малтамалнуудай Сибирьһээ орожо эхилхэдэнь, Россин мүнгэн сангынь улам бэхижэһэн, хүдөө ажахынь, промышленность, гадаадын болон дотоодын худалдаа наймаанинь улам хүгжэн дэбжэһэн байна. Росси Сибиреэр дамжуулан, Хитад болон Монгол оронуудтай худалдаа наймаа хэдэг, политическэ талаар холбоо барисаатай болоһон байна.

Россин гүрэндэ Сибириие нэгэдүүлгэ, мүн Сибирьтэ һуудаг арадуудта шухала удхашанартай хэрэг байгаа. Россин гүрэндэ ороһоор 300 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байһан Бурят орон энэ талаар эли тодо жэшээ болоно.

XVII зуунай табяад онуудай эсэс багаар Бурят орон Россин гүрэнтэй нэгэдэһэн байна.

Ородуудтай уулзахынгаа урда тээ бурят болон эвенк угсаатан гол түлэб Байгалые тойрон ажаһуудаг һэн. Бурядууд нүүдэлдэ таараһан һэсы гэр соо һуудаг, мал ажал эрхилдэг, ан агнадаг, түмэр, дабһа абадаг, түмэрэй дарха хэдэг, мүн Монгол, Хитадтай эд бараагаа андалдан абалсадаг байһан юм. Эвенкнүүд гол түлэб ан агнажа, оро үсхэбэрилжэ амидардаг байһан ха.

Тэрэ үедэ бурят зон хоёр анги болон хубааржа байһан юм. Эртэ хуушан сагай барга үеын байдалай хажуугаар феодальна харилсаан бии боложо байһан байна. Тэрэ үедэ бурят арадай гол баялиг байһан мал, ангай арһые, малаа бэлшээхэ үргэн ехэ газар эзэмдэжэ байһан баяд ноёд бурят общество дотор мүлжэгшэ анги боложо байһан байгаа. Отог отогоор хубааржа тарашаһан бурядууд болон эвенкнүүд өөрын гүрэнгүй, өөрын городууд болон һуурин газаргүй һэн.

XVII зуун жэлэй үедэ бурядуудай хүршэ нютаг болохо Ара Монголдо ойрод, монгол болон манжуур хаанууд өөһэд хоорондоо айхабтар шанга, хохидолтой дайнуудые хэжэ байгаа. Эдэ хаануудай сэрэгүүд мүн Бурят орондошье добтолдог, тэндэхи арад зониие хюдаха, үгы хэхэ аюулда оруулаад байһан юм. Гадна бурядай ноёд өөһэд хоорондоо мүн лэ эбгүй һуудаг, заримдаа номо зэбсэгээр тулалдаадшье абадаг байгаа. Хүсэн түгэс Россин гүрэндэ орожо, ород арадтай харилсан, дайшалхы холбоо байгуулһанай ашаар лэ бурят, эвенк угсаатан гадаадын хаануудай эзэмдэлгэһээ, тэдэнэй хохидолто добтолгонуудһаа зайсаһан байха юм. Байгал шадархи нютагуудые тонохо дээрмэдэхэеэ ерэһэн гадаадын отрядуудта бүри XVII зуунай хоёрдохи хахадта бурят, ородууд хамтаран, хатуу харюу үгэдэг болоһон юм. Жэшээнь, ородуудтай хамта түрэл нютагаа хамгаалан, бурядууд «ами наһаяа хайрлангүй» тулалдадаг байгаа гэжэ Хориин бурядуудай бэшэһэн бэшэг соо хэлэгдэдэг. Бурят сэрэгшэд «бодото ородуудһаа дутуугүйгөөр, үнэн сэхээр Россида алба хэнэ» гэжэ хожомынь ород элшэн сайд Савва Рагузинский бурядуудай эрэлхэг зоригтойень, оролдосотой бэрхыень тэмдэглэхэ зуураа бэшэһэн юм. Бурядууд хааниие, хаанай воеводонуудые бэшэ, харин өөрынгөө түрэл нютагые хамгаалдаг байгаа. 1674 ондо дайгаар ороһон Гыган тайжын, 1687 ондо ерэһэн Очирой-хаанай, мүн гадаадын бусад хаанай сэрэгтэ бурят сэрэгшэдэй туһаламжаар хатуу харюу үгтэһэн байна.

Россин гүрэнтэй Бурят ороной нэгэдэлгэ хадаа гадаадын хаануудай добтолгоһоо иигэжэ ородуудтай хүсээ хамтаруулан, бэеэ хамгаалха арга бурядуудта олгохоһоо гадна, мүн ажахын талаар ехэ удхашанартай байгаа. Бурядууд ангай арһаар, мал адууһаар баян байбашье, эд бүд, металлаар хэһэн хэрэгсэлнүүдээр тэрэ үедэ ехэ дуталдадаг байһан юм. Тиэд эд бараануудые Дунда Азиин оронуудһаа, Хитадһаа худалдан абажа, зарим тэды асардаг байбашье, эдэ оронууд айхабтар холын оронууд байжа, тэндэ хүрэжэ ошохо, худалдаа наймаа үргэдхэхэ гээшэ ехэ бэрхэтэй бэлэй. Гадна XVI зуунай эсэс, XVII зуунай эхин багаар ойрод-монголнууд болон халха-монголнуудай хоорондо айхабтар шанга дайн тулалдаанууд боложо, энэнь Дунда Азиин оронуудтай, Хитадтай бурядуудай хэжэ байһан худалдаа наймаанда ехэ һаад түбэг татадаг һэн. Ушар иимэһээ ородуудай ерэхэдэнь, бурят зон тэдэниие ехэ дуратайгаар угтаһан байгаа. Юундэб гэхэдэ, ородуудтай наймаа ехээр хэжэ болохо байгаа бшуу.

Тиимэ болохолоороо, ород хасаг сэрэгшэдтэй тулалдажа диилдэһэнһээ, хаанай воеводо, туһамаршадта хашагдаһанһаа бэшэ, харин гадаадын хаануудай добтолгоһоо зайсахын, өөһэд хоорондын дайнииеболюулхын тулада, эд бараагаа ондоо тээшэнь худалдаха газартай болохын тулада бурядууд, мүн бусад угсаатан Россин гүрэндэ һайн дураараа ороһон байгаа. Хаанта засаг, тэрээнэй туһамаршад, аралжаа наймаашад Сибириин арад зониие дарлаха мүлжэхэ, баялигыень эзэмдэхэ гэжэ ехээр оролдобошье, эндэ үниһөө хойшо һууһан арадуудай ажалша ород арадтай нүхэсэн, хани болохо хэрэгтэнь һаад хэжэ шадаагүй бэлэй.

Гадаадын хаануудай дайгаар орохоёо, нютагай баяд ноёдой хоорондоо дай хэхээ болиходонь, бурят ороной байдал амгалан тайбан боложо, бурят арадай ажахыгаа саашадань хүгжөөхэ таатай зохид байдал тогтоо һэн.

Росситай Бурят ороной нэгэдэлгын һүүлээр ород зон бурят, эвенк арадуудта ехэ һайн нүлөө үзүүлээ. Бурят ороной ажалша арадые хаанта засагай мүлжэн дарлажа байхадань, харин ажалша ород арад таряан ажал яажа эрхилхэ, промышленность яажа хүгжөөхэб, нэгэ газарта һууриж ан яажа ажаһуухаб гэжэ бурядуудта заажа, тэдэниие һургажа, һайн һайхан үльгэр жэшээ харуулжа байһан байна. «Ородуудай ерэһэн сагһаа хойшо тэдээнтэй бурядуудай хани нүхэсэһэн тухай» домогые ород таряашан болон юрын бурят эхэнэр хоёрой хүбүүн Д. П. Щапов бэшэжэ абаһан байгаа. Энэ домог соо үнэн болоһон ушар тухай хэлэгдэнэ.

Байгал шадар ородуудай улам олоороо ерэхэ тудам бурядууд ород зониие улам һайнаар танижа, тэдээнтэй нүхэдэй ёһоной хани барисаа тогтоодог байгаа. «Бурят хүн бүхэн шахуу ойрын ород тосхон, деревнинүүдтэ өөрын тала нүхэдтэй байдаг. Мүн ородуудшье бурядай һуудаг хотонуудта баһал олон бурят нүхэдтэй байгаа» гэжэ Д. П. Щапов бэшэнэ.

Бурят зон ород түшэмэл ноёдто, аралжаа наймаашадта, ажалша арад зониие дарлан хашагшадта ехэ дурагүй байбашье, ажалша ород арадтай дүтын хани нүхэд болодог һэн.

Ажалша ород арадтай танилсаһанайнгаа ашаар бурядууд хара тарья, шэниисэ, ячмень, овёс, гэхэ шүүхэ, хартаабха, горох, огородой эдеэ ургуулжа һураа. Мүн ород хүдэлмэришэдэй ашаар Бурят орондо

...д жэл соо 1450 ...центнер мяха ...удалдахань

...ь» колхозэй малшад энэ ...йдонойхиһоо һурагүй ехэ ...ха, гүрэндэ худалдаха зо...бинхай.

...а бүхэндэ бэлшээн тарга...ха малай гүүртэ, отара...соогоо эмхидхэгдээд, дүр...абаритай малшадта даал...һэн байна.

...арисаанай түүхэтэ һайндэ...улан, мяха худалдаха ха...йнгээ түсэб эдэнэр болзор...алшалан дүүргэхэ бодом...Июнь дүүрэтэр хамта 850 ...онииной, 576 центнер үхэ...ентнер гахайн мяха тушаа...үнөө томо бэетэй, мяхалиг ...н эрье хонид, 30 гахай ...шахагдажа байна. Эдэ ...дынь тус бүридөө 80 кило...шэгнүүртэй болгэгдоод, ...худалдагдахань.

...а тушаагдаха эрье хони...жа байһан бэрхэ хонишод ...ков, Н. Галсанов, М. Мун...шэд хонидоо эртэлжэ бэл... гаргаад, орой болотор ... Мүн дураарнь уһална, ...дабһаар дутаанагүй.

...э хэзээнэйхиһээ эролдосо...харууһалжа, хонидоо һай...луулаад, гүрэндөө тарган ...аахабди. Һайндэртэ энэ ...лэг болохо,—гэжэ хони...санов хөөрэнэ.

С. Табдаев.

...а хоролтогүйгөөр түлжүүлнэ

...гахайшан Содном Шой...бшагай ажалаараа колхоз ...суутай болонхой. Нүхэр ...ов даажа абаһан гахайнуу...р тарганаар гүрэндэ ту...тула эдеэ хоолыень һайса ...ха үгэнэ. Тэрээнһээ гадна, ...гахайнуудайнгаа поршоон... гарза хоролтогүйгөөр тэ...айна. Мүнөө гахай бүриһөө ...эргээр 11—12 поршоонхо ...үрин бүтэнөөр түлжүүлнэ. ... нэрэмжэтэ колхозой энэ ... май һарын дүүрэтэр 270 ...ран поршоонхо абахаар ха...

Д. Улзуев.

Урагшаа гэхэдэ, гэдэргээ буляалдана

Сэлэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхоз абаһан уялгануудаа муугаар дүүргэнэ

Манай орон дотор коммунизм үргэн дэлисэтэйгээр байгуулха гайхамшагта түсэбэй түрүүшын хахад жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ мүрысөөн хото, хүдөөгэй ажалшадай дунда үдэрһөө үдэртэ үргэдэн эршэдэнэ. Республикын зарим түрүү колхоз, совхозууд мяха, һү, үндэгэ болон хүдөө ажахын бусад продуктнуудые гүрэндэ худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб мүнөө үлүүлэн дүүргээд, хани барисаанай түүхэтэ һайндэр—Россин гүрэндэ Бурят ороной һайн дураараа оролоор 300 жэлэй ойе ажалай илалтаар угтахаяа бэлдэнэ.

Харин тиихэдэ абаһан уялга—найдуулгаяа дүүргэдэггүй, ажал хойшо татадаг заримашуул бии байна. Тэрэ тоодо Сэлэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхозые нэрлэхэдэ боломоор.

Элдин хонгор Үбэр Зөөхэйдэ һуурижаһан энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд уялга абаха дээрээ бардам аад, тэрэнээ бэелүүлхэ болоходоо хойшоо таталдадаг. Энээниие колхозой ажахын хүгжэлтэ гэршэлжэ үгэнэ. Һүүлэй табан жэлэй турша арталиин ажахын олонхи һалбаринь нэгэл хэмжээндээ тогтошонхой. 1953 ондо тэдэнэр мянга гаран эбэртэ бодо малтай, хоёр-гурбан зуугаад үнеэтэй, арба халта гара мянган хонитой, тэрэ тоодо таба мянга тухай эхэ хонитой байгаа юм. Теэд мүнөөшье энэл хэбээрээ шахуу байһаар. Түл түрэһэн тухай хэлээ һаа, урдынхидаал зуун үнеэн бүриһөө жараад—далаад тугал, зуун хонин бүхэнһөө 50—60 тухай хурьган жэл бүри дунда жэшээгээр абтадаг. Малайнгаа тоо олошоруулааншьегүй һаа, ашаг шэмыень ехээр дээшэлүүлээ бэзэ гэжэ һанамаар байгаа. Теэд тиимэшье ехэ хубилалта болоогүй. Урдань хонин бүриһөө килограмм хахад нооһо хайшалдаг байбал, һүүлэй жэлнүүдтэ хоёр килограммһаа халта үлүүхэниие хайшална. 1953 ондо үнеэн бүхэнһөө 500-гаад литр һүн һаагдадаг байгаа һаа, бага багаханаар нэмээһээр нёдондо арай шамай 1468 литртэ хүргөө юм.

Тиихэдэ гүрэндэ мяха тушаалгаар бүришье ахир дүнгүүдтэй. Гүрэндэ тушаагдаһан үхэрнүүд дунда зэргээр оройдоо 200-гаад килограмм, хонин—30—40 килограмм татадаг байшоо.

Мүн орооһо тарянай, үбһэ ногооной үргаса дээшэлүүлхэ талаар биратай юумэн хэгдээгүй. 1953 оноййхитой жэшээлхэдэ үнгэрэгшэ жэл гектар бүриһөө 3,2 центнерээр бага ороoһо таряан, 1,7 центнерээр бага үбһэн абтаа һэн.

Урда урдын алдуу дутагдалнуудые усадхаха, хуушанайхяараа альгаа дэлгээд, тэнгэри шарайшалаад байхаяа болихо, ниитынгээ ажахые түргөөр хүгжөөхэ гэжэ нёдондо жэлэй дүн гаргаһан хамтын суглаан дээрэ хэлсэһэн байгаа. КПСС-эй ЦК-гэй декабриин Пленумэй, партиин түүхэтэ XXI съездын шиидхэбэринүүдтэй танилсаад, 1959 ондо иимэ уялга абаа һэн: эбэртэ малай тоо 11 процентээр олошоруулаад, 100 үнеэн бүриһөө 96 тугал, зуун хонин бүхэнһөө 105 хурьга, гахайһаа—14 поршоонхо абахаар хэлсээ. Нёдондонойхитой сасуулхада үнеэн бүриһөө 282 литрээр ехэ һүн, хонин бүриһөө 400 граммаар ехэ нооһон абтахаар хараалагдаа. Үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 1,7 дахин ехэ мяхан абтажа, 1940 центнер мяхан гүрэндэ худалдагдаха, эхэ тахяа бүхэнһөө 63 үндэгэ абажа тушааха гэжэ шиидэһэн байна.

Үбһэ тэжээл тухай хэлэхэдэ, сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 8 центнер, уһалагдадаг 200 га газарай—12—12 центнер үбһэ хуряахаар хараалагдаа. Шэмэтэ кукуруза 100 гектарта таряад, га бүриһөөнь 250 центнерһээ доошо бэшэ ногоон набша абаха бодомжотой. Гектар бүриһөө 10 центнер ороoһо таряа; хартаабха—100, огородой эдеэ—120, турнепс—100 центнер хуряаха уялга абаһан байгаа.

Абаһан уялгаяа тус колхозойхид хэр бэелүүлжэ байна гээшэб? Энэ асуудалда харюусахада иимэ. Хэрбээ нёдондо жэлэй энэ үедэ 159 мянган литр һүн бүхыдөө һаагдаһан байгаа һаа, мүнөө 111 мянгада хүргэгдэбэ. Ондоогоор хэлэхэдэ нёдондоной энэ үеынхиһөө үнеэн бүриһөө 172 литрээр бага һүн һаагдаад байна. Тиимэһээ үнгэрэгшэ жэлэй эды багта үдэрэй 18 литр һү гаража байһан үнеэн гурба-дүрбэ литр үгэдэг болошонхой. Теэд энэншье гайхалгүй. Юундэб гэхэдэ, үбһэ тэжээлээр ехэ дутамаг байһан үнеэд үбэлдөө ехээр тураа. Январь һарада силос, мартда үбһэн, февральда һолоомон дууһашоо юм. Үдэртөө багаар холимог тэжээл эдидэг үнеэдээ мартын тэнгэһээ хойшо аргагүйдэхэдөө бэлшээжэ эхилээ.

Гадна нёдондо энэ колхоз үбһэтэжээлээр миил 42 процент хангагдаһан байжа, үнеэдһээ гадна, мүн бусад малынь бэрхэтэй байдалда ороо. Үбэлжэлгын үедэ 63 эбэртэ бодо мал, тэрэ тоодо 3 үнеэн, 370 гаран хони хурьгад гарзалаа.

Эдэ бүгэдэһөө боложо, байгша оной түрүүшын кварталда 130 центнер мяхан тушаагдаха аад, миил 46 центнер, тэрэ тоодо дунда зэргээр тус бүридөө 28 килограмм шэгнүүртэй 85 хонин, тус тустаа 37 килограмм татаха 56 гахай худалдагдаа.

Шубуу үсхэбэрилхэ талаар тон бүтэхэгүй байдалда оронхой. Жэл соо 62 үндэгэн абтаха һаа, мүнөө тахяа бүриһөө оройдоо 8 үндэгэн абтаад байна. Яахадаа үндэгэн иимэ үсөөн абтанаб гэхэдэ, шубуудынь мууса харууһалагдана, муугаар эдеэлүүлэгдэнэ. Тахяада багаханаар талха тарянай зүйл, шрот эдюулһэн нэрэтэй. Теэд яһанай гурил, хөө болон бусад шухала минеральна тэжээл үгтэдэггүй. Тахяануудынь досоогоо сагаадагдаагүй, хуушаржа һандарха болоһон, харанхы байрада байлгагдажа, үбшэ хабшанда дайрагдана, тамир муутай болоно. Ехэнхидээ нюдэнэй үбшөөр 800-гаад эхэ тахяагай хахадһаа олонхи дүрбэ-табан жэлтэй боложо, хүгшэрһэн байна.

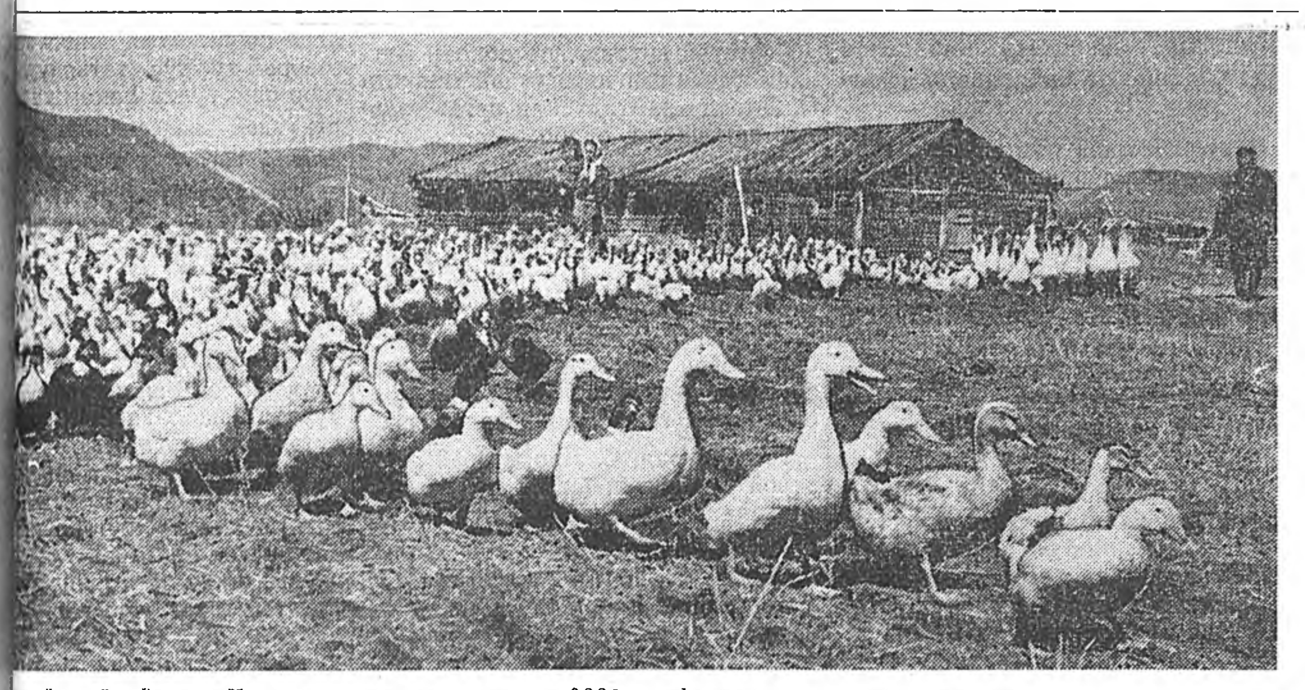
Колхозой хүтэлбэрилэгшэд тахяагай фермэдэ үни хада зайн гал оруулха гэлсээд, полевой станһаа нааша хахад модонһоо үлүү газарта столбнуудые зоогоод, утаһа татуулһан түүхэтэй. Хэрэгынь бурутахадаа зайн галай ялархаһаа урид тэдэ столбнууд һалхинда унашоод, мүнөө хүрэтэр бодхоогдоогүй.

Жэлһээ жэлдэ үбһэ тэжээлээр дуталдажа зободог энэ колхозойхид урдынгаа алдууһаа тобшолол хээгүй, тарьялан, сабшалангай газарта үбэлдөө саһан тогтоогдоогүй, тошон халяагдаагүй. 9800 тонно шэбхэ тарьялан хадаланда гаргагдаха аад, миил 5 мянгада хүргэгдөө. Колхоз энэ жэл уһа бүлэдэг хүсэтэй станци хэды һарын саада тээ абаһан аад, тэрээгээрээ арай гэжэ хорёод гектар уһалба ха.

Яахадаа колхоз иимэ гээгдэлдэ орооб гэхэдэ, колхозой правлени ажал хүдэлмэреэ эмхитэй һайнаар хүтэлбэрилнэгүй. Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Дансарунов эдэбхитэд, мэргэжэлтэдтэеэ олонхи ушарта зүбшэнгүй, бүхы хүдэлмэреэ өөрөө мэдээд хэхэ гэжэ оролдоно. Зарим үедэ правлениин гэшүүдэй, парторганизациин түлөөлэгшэдэй оруулһан дурадхал, һанамжые хараадаа абадаггүй. Мүн тэндэхи партийна эхин организаци (секретаринь нүхэр Эрдынеев) зохихо анхарал табинагүй гэхэдэ алдуу болохогүй. Тиимэһээ үргэн олон колхозниигуудай дунда политическэ, ойлгууламжын хүдэлмэри һулаар ябуулагдана.

Эндэ хэлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхахын тула партиин Сэлэнгын айкомой зүгһөө эрид хэмжээ абахаар болоо.

Д. Чимитов,
манай тусхай корр.

...н аймагай «Заветы Ильича» колхоз мүнөө жэлдэ 9000 нугаһа тэжээжэ гүрэндөө үгэхэнь.
...рэ: тэрэ колхозой нугаһад.

А. Мантаевай фото.

...оборилгонууд, промышлен...приятинууд бии болоо. Тэ... ородуудые һажаалдан, бу...эсы гэртэ ороходоо болбо...тэй, үни бутарма дулаа...шан гэрнүүдые баридаг, ... гэхэ мэтэ гэрэй хэрэгсэл...хэрэглэдэг болоо һэн. Мүн ...й ерэһэнһээ хойшо элдэб ... хамтаржа, гэр бүлэ боло...л олошорһон, бурят нюта...род һургуулинуудай бии ...род үзэг бэшэгэй, соёл гэ...дэлгэрэн нэбтэрхэ ябадал ...н байха юм.

...ша ород арадай нүлөөн до...зоной ажахыда ехэ хуби...болоһон тухай бурят түүхэ...хизаар нютаг шэнжэлэгшэ ...шье нэгэнтэ бэшэ тэмдэглэ...даг. Жэшээнь, Хориин буря...э бэшэһэн Вандан Юмсу...хэдээ, бурядууд ородуу...аалдан, газар ажал эр...үбһэ сабшадаг, ород ха...ргэ, шарга, мориной тоног ...г, ород буугаар агнадаг ... дари, түүлгэ хэрэглэдэг, ... янзын гэрнүүдые баридаг ... юм гэжэ бэшэһэн байна.

...ород тосхонуудай дунда ...аг Эрхүүгэй уездын буря...айн байн һууриж аһан бай...даажа, ород заншал гурим...ожо байна... таряа тарина, ...мүнөө тэдэнэй ородһоо ил...юумэнинь гэхэдэ, хэлэн ...хоёрынь лэ болоно» гэжэ ...эй оронуудые шэнжэлэгшэ ...эмтэ О. М. Ковалевский ...һэн юм. «Түнхэндэ һуудаг ...шье, мүн Түнхэн, Тоорын ...шье тон адли аргаар газар ...лдэг болонхой» гэжэ географ Н. Бакшевич бэшээ һэн. «Зүүн бурядууд ородтой саг үргэлжэ харилсадаг дээрэһээ тэдэнэй олон заншал гуримыень абажа байна, ехэ оролдосотойгоор таряа тарина, огородой эдеэ дуратайгаар ургуулдаг болонхой, тиигээд нэгэ газар һуухада һайн гэлсэдэг болонхой» гэжэ Л. Львов зүүн бурядууд тухай бэшэнэ.

Бурят зондо ород арадай ехээр нүлөөлһэн тухай, тэдэнэй хоорондоо нягта холбоотой байһан тухайдань бурят хэлэнэй баримтанууд гэршэлнэ. Ородуудай ажахыдаа, гэр бүлэдөө байлгадаг юумэнүүдые хэрэглэдэг болоходоо, бурядууд тэдэниие ород нэрэтэйнь абадаг байгаа. Тиихэдээ бурят хэлэнэй абяанай гуримда тааралдуулан бага сага хубилгадаг гү, али хубилганшьегүй абадаг байһан юм. Ород хэлэнһээ абтаһан үгэнүүдэй дунда гол түлэб газар ажал эрхилхэдэ хэрэглэгдэдэг юумэнэй нэрэнүүд дайралдана. Харин нютагай ород зоной бурят хэлэнһээ абаһан үгэнүүд соо мал ажалда хабаатай нэрэнүүд гол түлэб дайралдадаг байха юм.

Бурядууд ород арадай ажахыда хэрэглэдэг зэр зэмсэгыень абаад лэ хизаарлаа бэшэ, харин тэдэ зэмсэгүүдые өөрынгөө үниинэй ажахыда хэрэглэхэ гэжэ оролдодог, ородые һажаалдан эрхилдэг болоһон, ажахыгаа бүри һайжаруулхын тула ехэ оролдолго гаргадаг һэн. Тусхайлбал, бурядууд канава һубаг татажа, тарьялангаа уһалдаг болоһон, харин энэ дүй дүршэлые ород тарьяашад халан абаһан юм. Мүн сабшалангай газарые наг шэбхээр үтэгжүүлхэ, уһалха хэрэгтэ ородууд бурядһаа һураһан байна.

Бурят дархашуул элдэб янзын хэрэгсэлнүүдые ород янзаар бүтээгээд лэ хизаарладаггүй, харин тэдэ хэрэгсэлнүүдые улам һайжаруулха, нарижуулха гэжэ ехээр оролдодог бэлэй. Тиин бурят дархашуулай, һиилүүршэдэй хэһэн урлал аяар холын нютагуудаар суурхадаг һэн. Ородуудые һажаалдан һураһан бурядууд байшан гэр барихадаа айхабтар бэрхэнүүд байжа, Эрхүү, Балаганск, Дээдэ Үдэ, Селенгинск болон Троицкосавск —Кяхта гэхэ мэтэ городуудта олохон гэрнүүдые барилсаһан алдартай.

Ород, бурядууд ажал хэжэ бүтээһэн продукцияа андалдажа, бэе бэедээ ехэ туһа хүргэдэг һэн. Мүн тэдэнэр зарим юумэ бэе бэедээ урьһалалсадагшье байгаа.

Бурят арадта ородой нүлөөн халирхай, наагуурхаг байгаа гэжэ ойлгожо болохогүй. Юуб гэхэдэ, ород арад бусад арадуудай ажалша хүнүүдтэй ангиин нэгэ уг зорилготой байһан дээрэһээ, мүн хаанта засагта, мүлжэгшэ ангинуудта эсэргүүсэн хамтараа тэмсэдэг байһан дээрэһээ, бэеэ тойруулан, бусад арадуудые нэгэдүүлдэг байһан юм. XVII зуунай эсэс багаар Зүүн Сибирьтэ арад зоной үймөөн хүлгөөнэй болохо үедэ ажалша ород, бурят болон эвенкүүд хаанай воеводонуудта, туһамаршадта эсэргүүсэн, хамтаараа тэмсэһэн байгаа. XVIII, XIX зуунай үедэ иимэ хамтын тэмсэл нэгэнтэ бэшэ болоһон байха юм.

Хэдэн үеын ород революционернүүд—декабристнуудһаа эхилээд, большевигүүд хүрэтэр—Сибирьтэ, тэрэ тоодо Бурят орондо соёл гэгээрэл дэлгэрүүлһэн, революционно пропаганда номнол ябуулһан байгаа. Мүн бурят арадай дундаһаа гараһан бэлигтэй бэрхэ эрдэмтэд-багшанар Д. Банзаров, Г. Гомбоев, Яков болон Николай Болдоновууд, медик Ф. Хуриганов, М. Н. Хангалов, Г. Ц. Цыбиков болон бусад ород багшанарай, эрдэмтэдэй шабинар байһан юм.

Мүн ород революционернүүдэй нүлөөн доро бурят арад революционно тэмсэлдэ нүлөөлөө һэн. 1905—1907 онуудта болоһон ородой түрүүшын революциин үедэ Сибириин город болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудта, ород, бурят, яхад һуурин газарнуудта хүн зон тэмсэлдэ бодоһон байна. Саашадаашье Сибирьнай революционно хүдэлөөнэй шухала гуламтануудай нэгэн байһан юм. Сибириин хүдэлмэришэд, тарьяашад, Бурядай ажалшад Октябриин революциин, граждан дайнай үедэ эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ, өөрынгөө туһа нэмэри оруулаа. Мүн тэдэнэр түрэл нютагаа социалистическэ ёһоор хубилгаа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ баатар зоригтойгоор тэмсээ, дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ шэн габьяатайгаар ажаллаа. Мүнөө Бурят ороной ажалшад КПСС-эй XXI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бүхы совет арадай бэелүүлхын түлөө эршэ зоригтойгоор ажаллажа байгаа үедэ, коммунистическэ общество үргэн далайсатайгаар байгуулха шатада ороод байһан үедэ Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһэнэй гайхамшаг һайндэрые угтажа байна.

Искусствын, уран зохёолой декадада бэлэдхэл

ЗАЛУУ АРТИСТЫН ЗАМ

Александр Корнейчугай «Калинова шугы» гэжэ комеди бурят хэлэн дээрэ оршуулагдаад, 1952 оной намар театрта түрүүшынхеэ табигдахаяа байба. Энэ һонирхолтой зүжэг харахаяа театр соо хүн зон багтажа ядатараа суглараа бэлэй.

Уданшьегүй улаан хилэн хүшэгэ удаахананаар һэхэгдэн задарба. Сценэ дээрэ «Калинова шугы» гэжэ колхозой түб бууса харагдана. Наада захадань колхозой түрүүлэгшэ Романюгай шэнэ байшан яларна. Гэрэйнь наагуур сад сэсэрлиг тарьятай, тэрээн соо хүнэй һууха һандали табиатай. Гэрэй хэрэлсы дээрэ БАКУЛЕНКО, МАРТЫН КАНДЫБА, ВАСИЛИСА гурбан хөөрэлдэжэ һуунад. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда ябажа, инвалид болоһон, эндэхи сомоной Советэй секретарь Мартын КАНДЫБА өөдөө харашоод, гартаа бишыхан дэбтэр баринхай, шэнээр зохёоһон шүлэгөө уншажа байна.

— Намда ямаршье үгэ хэлээ һаатнай, тэрээндэ тааруулжа шүлэг зохёожорхихоб,—гэээд Кандыба бэшэндээ һайрхана.

— Тиимэ һүрхэй бэрхэ юм һаа, «гахай» гэһэн үгэдэ шүлэг тааруулаад орхи,—гэээд Василиса наадалан хэлэнэ.

Кандыба бодолгото болон өөдөө хараад:

— Гахай, гахай, гахайхан
—Гайтайл томо гахайхан...—гэээд торошоһон аад лэ,—үгы даа, нүхэд, энэтнай шүлэг зохёоходо яашье таарахагүй үгэ байна», —гэжэрхихэдэнь, зал соо һууһан хүнүүд нэрьесэ энеэлдэн, алигаа ташашана.

Ингэжэ залуу артист Виктор САМАНДУЕВ түрүүшынгээ рольдо наадахадаа, харагшадай зүгһөө һайшаалда хүртэһэн юм. «Дэн эртүүр, яаража, хүндэ роль үгэжэрхибэ гээшэ гүб, ямараар лэ наадажа гарагша ааб даа» гэжэ яһаяа ябтайн һууһан режиссёр хүнүүдэй альгаа ташалдан, залуу артистые угтахадань, мүн өөрөөшье шүүд лэ баһа алигаа ташалсан алдажа һуугаа бэлэй.

«Артист болохонь барагтай юм ааб даа, нюуртаа грим түрхеэд, таарамаар хубсаһа үмдөөд, сээжэлдэһэн үгээ хэлээд лэ байгаа һаа, хэрэг бүтэхэ юм бэшэ гү» гэхэ мэтээр зарим хүнүүд хөөрэлдэдэг зантайгша. Теэд ямар нэгэн образ гаргахын, харагшадай үнэншэмөөр наадахын тулада артист хэды шэнээн хүлһөө гаргадаг гээшэб. Ородуудай хэлэдэгтэл, «пүүд дабһа эдихэ» ушартай болодог. Артист хүн айхабтар ехэ ажал хэжэ, ямар нэгэн хүнэй бодото образ гаргадаг ха юм.

Виктор Самандуев тиигэжэл хүдэлһэнэйнгөө ашаар, түрүүшынгээ энэ шалгалтые шадамараар барижа гараа һэн. Залуу артист эндэһээ эхилжэ, искусствын баяр, сценын жаргал гээшые мэдэрһэн байха.

— Анха түрүүшынхеэ иимэ рольдо бэлдэхэ болоод байхадаа баярлаһаншье һаа, мүн айдаһаяа хүрэхэдэл гээ һэм. Хэжэнгэдээ уран һайханай кружокто наадагшадам адли бэшэ, профессиональна театрын зүжэгые харахаяа ерэгшэд эрилтэ ехэтэй байгаа ха юм. Мартын Кандыбын образ гаргаха ёһотой болоод, һара шахуу саг соо яһалал зобоо туляа һэм. Заримдаа унтажа шадахаяа болишохош, үргэһэн соогоошье ролиёо хэлэхэш. Нюдэдэймни урда мүнөөхил хүнгэн ухаатай, хүхюухэн зантай Кандыба хүбүүн харагдагша һэн. Сельсоведэй түрүүлэгшэ Наталья Ковшигай рольдо РСФСР-эй арадай артистка Найдан Гендунова наададаг байгаа. Сухалтай аад, үнэн сэхэ зантай түрүүлэгшэ юм. Миин юрэшье ябахадаа, Найдан Гендуновас түрүүлэгшэ гэжэ һанаад, айдаһамни хүрэгшэ бэлэй. Намтай суг энэ зүжэгтэ наадаһан артистнууд ехэл туһа хүргэһэн юм даа,—гэжэ мүнөө Виктор Самандуев хөөрэбэ.

Самандуевай түрүүшынгээ роль наадаһанһаа хойшо мүнөө долоон жэл шахуу болоод байна. Энэ үе соо залуу артист—комсомол хүбүүн нилээдгүй ургаа, нилээдгүй олон хүнүүдэйшье образ гаргаа, нилээдгүй олон зүжэгүүдтэшье наадаа.

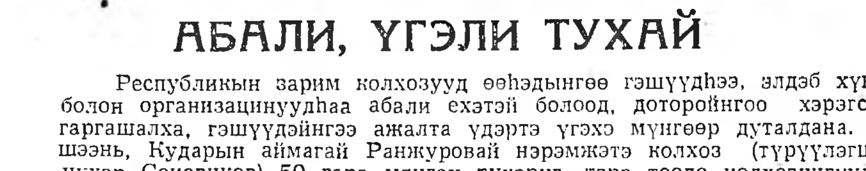
Жамсо Тумуновай «Сэсэгмаа» гэжэ зүжэгтэ Сэрэмжэ Уладаева Сэсэгмаагай рольдо, Виктор Самандуев Тоһото гулбаагай хүбүүн Гомбын рольдо наададаг.

«Сэсэгмаа» гэжэ зүжэгтэ Тоһото гулбаагай мунхи мохоо Гомбо хүбүүн боложо Виктор Самандуевай наадахада, харагшад энеэбхилэлдэн наадалжа һуудаг. Тиихэдээ артист энэ тэнэг хүбүүнэй ролиие шадамараар наадаа гээшэ. Харин Борис Балабан Вадим Сабко хоёрой «Зуу миллион» гэжэ зүжэгтэ шпион Марек Штипнерые наадахадань, харагшад жэхын татажа һуудаг. Тиихэдээ баһал артист өөрынгөө уялгые дүүргэжэ шадаа ха юм. Даша-Рабдан Батажабайн «Галта мүрэндэ» колхозой парторг Хрустовые, «Дойбод сохилгодо» колхозой түрүүлэгшэ Лукониниие наадаһан юм.

Эдэ бүгэдые тоолохо болоо һаа, нилээдгүй олон байха. Хамта хүдэлдэг нүхэдэйнгөө, шадамар бэрхэ режиссёрнуудай ашаар яһала һайн артист боложо ябана.

Саашадаа энэ нүхэрнай яһалал хүлһөө гаргаха ушартай болохо бэшэ аал даа. Артистын ажал гээшэ тиимэл ха юм.

В. Лубсанов.

АБАЛИ, ҮГЭЛИ ТУХАЙ

Республикын зарим колхозууд өөһэдынгөө гэшүүдһээ, элдэб хүнүүд болон организацинуудһаа абали ехэтэй болоод, доторойнгоо хэрэгсэлдэ гаргашалха, гэшүүдэйнгээ ажалта үдэртэ үгэхэ мүнгөөр дуталдана. Жэшээнь, Кударын аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Соковиков) 50 гара мянган түхэриг, тэрэ тоодо колхозниигууд болон элдэб хүнүүдһээ 23400 түхэриг абалитай болонхой. Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Очиров)—59400 түхэриг, Курумканай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Дамбаев)—96000 түхэриг, Калининай нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Лыгденов)—69000 түхэриг. Баргажанай аймагай «Звезда» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Цивилев)—53500 түхэриг. Сталинай нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Санжиев)—68000 түхэриг. Иволгын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Архичеев) 48700 түхэриг, Тарбагатайн аймагай «Коммунизм» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Дубинин)—71500 түхэриг үриеэ суглуулаагүй байна.

КАССА (Түрүүлэгшэдэ): —Сухалдаад байнаб—мэдэ, Суглуулаад абаляа суургала!

ДАНСА (Үритэйшүүлдэ): —Үриеэ үтэр үгэгты, Үлгөгдөөгүйдөө дэгээдэм!

И. Афанасьевай зураг.

Городоо сад сэсэрлигээр бүрхөөхэнь

Урдань наймаашадай город байһан Кяхтын үйлсэ, талмайнуудта элдэб модод, һөөг бургааһанууд олоор һуулгагдана. Городой ажалшад энэ жэлдэ, 18 мянган модо, һөөг бургааһа үйлсэ, полисаднигуудтаа һуулгаха гэжэ шиидэбэ. Мүнөө 5 мянга гаран элдэб модод һуулгагдаад байна.

Хүдөө ажахын техникумэй студентнэр, интернат-һургуулиин һурагшад, коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэд городоо набша намаагаар бүрхөөхэ гэжэ ехээр оролдоно. Шэнэ гэр табяашад газаагуураа мянгаад модо һуулгаа.

Зураг дээрэ: ажалшадай модо һуулгахань харуулагдана.

С. Климов.
Фотонь авторай.

32 МЯНГАН БАНКА КОНСЕРВЭ

Баргажан адагай загаһанай комбинат загаһа бариха хоёрдохи кварталайнгаа түсэбые болзорһоонь 1 һара 10 хоног урид дүүргэбэ. Нүхэр Бондаренкын хүтэлбэрилдэг загаһашадай бригадынхид гурбан кварталай түсэб дүүргэһэн байна. Тэрэшэлэн Яковлев, Ширеторов гэгшэдэй бригаданууд хоёрдохи кварталайнгаа түсэбые мүн лэ уридшалан дүүргэбэ. Тиихэдэ консервын заводой хүдэлмэришэд урдаа табиһан зорилгоёо бэелүүлжэ, хоёрдохи кварталайнгаа түсэбые уридшалан дүүргээ. Эдэнэр 32 мянган банка консервэ түсэбһөө гадуур гаргажа, үшөө нэгэ амжалта туйлаба.

Д. Гыргенов.

Харгыда ушарһан баабгай алуулба

...Хабарай хаб хара һүни һэн. Баргажан тосхонһоо гараһан «ГАЗ-51» маркын ашаанай машинада һуугшадай Курумкан ошохо харгыгаар табилуулжа ябатарань үндэр халзан хадын бооридохи харгы дээрэ нэгэ баглагар хара амитанай һууханьхарагдаба.

Харгы дээрэ һууһан тэрэ амитанай һууриһаа бодожо, харгын гол руу гүйжэ ороходонь хүнүүд даб гэһээр «хара ямаан гүйжэ ябана» гэлсэһэн байгаа. Харгыгаар гүйгөөшэ «ямааниинь» машинада хүсэгдэхэ болоходоо хойто хоёр хүл дээрээ бодожо, амаа ехээр ангайлган айхабтар шангаар бархиржархиба.

Машинын жолоошо үни бодолгото болонгүй ябадалаа бүри хурдадхан, баабгайе дайража унагаагаад дээгүүрнь гүйлгэжэ гарашоо. Нюргаяа хуха даруулһан тэрэ баабгай бодохоёо забдажа, хүнэй шэхэ дүлииртэр бархиржа оробо. Энэ үедэ жолоошон машинаяа гэдэргэнь сухарюулжа, баабгайе дахин даруулан гарана. Тиихэдэншье баабгайнь үхөөгүй, тархяа үндылгэн байба. Энэ үедэ жолоошон машинаһаа буужа, баабгайн тархиие түмэрөөр сохижо алаа.

Баргажанай «Заготскодэй» пунктда гахайнуудые тушаагаад бусажа ябаһан Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд машинаар даруулжа алаһан тэрэ баабгайгаа колхоздоо асараа. Тэрэнээ үбшэхэдэнь 10 пууд мяхан гараба.

—Иимэ томо баабгайтай һая наашадаашье ушараагүйбди,—гэжэ эндэхи ангуушад хэлсэнэ.

О. Раднаев.

ШЭНЭ УЯЛГА АБАНА

Манай республикын ажалшадай ехэ һайндэрые ажалай амжалтаар угтахын тула Хэжэнгын «Победа» колхозой гэшүүд хамаг хүсэ шадалаа элсүүлнэ. Колхозой түрүү хонишон Цыпилма Ванзатова адуулжа байһан 100 эхэ хонин бүриһөө 200 хурьга абажа түлжүүлхэ уялга абаа. Мүн колхозой бусадшье гэшүүд гүрэндөө һү, мяха, нооһо, үндэгэ тушааха хахад жэлэйнгээ түсэбые уридшалан дүүргэхэ уялга абаһан байна.

Б. Дандаров.

Һуралсалай мастерской баригдахань

1959—1960 оной һуралсалай жэлэй эхилтэр хүсэд түхеэрэгдэһэн мастерскойтой болохо зорилгоор Суулгын дунда һургуулиинхид (Мухаршэбэр) бэлэдхэлэй ехэ ажал хэжэ эхилбэ. Мастерскойень Калининай нэрэмжэтэ колхозой дархашуул барижа үгэхэ юм. Мастерскойн һуури табиха шулуун зөөгдэжэ хүсэд дүүргэгдээ.

Б. Цыренов.

Шатаршадай мүрысөөн

«Труд» гэжэ һайн дуранай бүлгэмэй шатаршад түрүү һууриин түлөө зургаан үдэрэй туршада мүрысэбэ. Нааданай дүн гаргахада, эхэнэр шатаршадай дундаһаа залуу шатаршан Светлана Жеребцова (9-дэхи дунда һургуулиин һурагша) шалгарһан байна. Шатаршан Норжима Бадмацыренова хоёрдохи һуури эзэлээ. Валентина Харитонова гурбадахи һуурида гараа.

Эрэшүүлэй дундаһаа «Труд» бүлгэмэй шатаршан Григорий Берсутский чемпионой нэрэ олоо

А. Михайлов.

Сагай уларил

Гидрометбюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика дотор үүлэтэйшэг байха, Байгал шадарай аймагуудта бага сага бороо орохо. Баруун хойноһоо һулашагаар һалхилха.

Майн 24—25-да республика дотор үүлэтэйшэг байха. Зарим газарта бороо орохо. Баруун хойноһоо шангашаг һалхин болохо. Хойто аймагуудта һүниндөө 0—5 градус, бусад аймагуудта 1—6 градус хүйтэн болохо. Хойто аймагуудта үдэртөө 10—15 градус, бусад аймагуудта 18—20 градус дулаан болохо байна.

Тобшохоноор мэдээсэхэлэ...

✪ Республикын ород драмын театрын артистнарай зүжэг табихаяа Кяхта город ерэхэдэнь, ажалшад Культурынгаа байшанда олоороо сугларaa. Э. Раннет гэгшын зохёоһон «Блудный сын» гэжэ зүжэгые городой ажалшад һонирхон хараһан байна.

Ц.-Ц. Цыбиков.

✪ Сабшалангай талмайһаа баян ургаса хуряажа абахын зорилгоор «Байгал» колхозой (Закамен) малшад оролдосотойгоор ажаллана.

Энэ жэл сабшалангай талмай дээрэ бүхыдөө 600 гаран тонно наг шэбхэ гаргагдажа тараагдаа. Наг шэбхэ зөөгдэжэ үргэлжэлһөөр.

Ш. Доржиев.

✪ Нютагайнгаа зоной дунда ажалша бэрхэ гэжэ суурхадаг үбгэн Бадма совхозойнгоо (Иволга) ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсажа үргэлжэлһөөр. Нүхэр Бадма Базаров үнгэрэгшэ апрель һарада һайнаар ажаллажа, 500-гаад түхэриг олоһон байна.

Ш. Бальжинимаев.

☆ Хүнтэйн, Хилганын эхин һургуулинууд тус бүридөө тахяагай 600—600 дальбараа тэжээжэ, Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо (Баргажан) энэ зун тушаахань.

О. Будаев.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Женевэдэ боложо байһан гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн дээр

ЖЕНЕВА, майн 20. **(ТАСС-эй тусхай корр.).** Мүнөөдэрэй заседани дээрэ М. Кув де Мюрвиль түрүүлэгшээр һууба. Зүблөөндэ хабаадагшад Германитай эбэй договор баталха тухай советскэ проектые, тэрэшэлэн баруун гурбан гүрэнүүдэй «хамтадхаһан түсэб» гэдэгые зүбшэн хэлсэлгэеэ үргэлжэлүүлбэ.

Энээнэй урдахи заседанинууд дээрэ нэгэ талаһаа СССР, ГДР-эй, нүгөө талаһаа США, Англи, Франци болон ФРГ-гэй делегацинуудай хоорондо ехэ арсалдаан гараһан байна.

Эбэй договорой советскэ проект тухай болоһон үгэ хэлэлгэн тушаа тогтохо зуураа, хараа бодолнуудаа дүтэлүүлхэ арга боломжо үшөө бии гэжэ А. Громыко үсэгэлдэр тэмдэглэһэн байгаа. Эбэй договорой проектын тус тус статьянууд тушаа К. Гертер, М. Кув де Мюрвиль болон С. Ллойдой үгэ хэлэһэниие тэрэ һайшаажа, тодорхой асуудалнуудые энэ мэтээр зүбшэн хэлсэжэ, хараа бодолнуудаа нэгэдүүлхэ арга боломжо зүблөөндэ хабаадагшад олохо ёһотой гээд тэрэ тэмдэглээ һэн. Гадна Германитай баталха эбэй договорой гол шухала асуудалнуудаар лэ, тэрэшэлэн Германитай амгалан ёһоной харилсаа байгуулха зорилгые шиидхэлгэдэ хабаатай бусад асуудалнуудаар лэ хараа бодолнуудаа дүтэлүүлхэ гээшэбди гэжэ тэрэ тайлбарилжа үгэһэн байгаа.

Мүнөөдэрэй заседани дээрэ США-гэй гүрэнэй секретарь К. Гертер түрүүшээр үгэ хэлэбэ. Германи тушаа асуудалаар һайн аша үрэ туйлахын тула, правительствонуудые толгойлогшонорой зүблөөндэ хэлсэхэ дурадхалнуудые бэлэдхэхын тула манай делегаци Женевэдэ байна гэжэ тэрэ онсо тэмдэглэбэ. Бидэнэр һайн аша үрэтэй хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ зорилготойгоор Женевэдэ ерэһэн байнабди гэжэ тэрэ хэлээ.

Үнэн сэхэ эрмэлзэлгэ гаргажа, хараа бодолнуудаа дүтэлүүлхээр бэлэн байһанаа мэдүүлбэшье, К. Гертер саашадаа «Эб найрамдалай түсэб» соохи гурбан гүрэнүүдэй дурадхалые хамгаалжа оробо. Теэд тэдэ дурадхалнуудынь Германиин асуудалые шиидхэхэ ябадалда һаад ушаруулжа байһаниинь мэдээжэ.

Баруунайхидай «Эб найрамдалай түсэб» уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые хөөрэлдөөнэй аргаар һуладхааха эрмэлзэлгэтэй тулань бүхы оронуудай арадууд һайшаан дэмжэдэг хэбэртэйгээр К. Гертер баталан хэлэбэ. Гэбэшье США-гэй гүрэнэй секретарь баруун гурбан гүрэнүүдэй түсэбые дэлхэйн олониитын һайшаажа байһаниие гэршэлхэ баримтагүй байһанаа харуулба.

Баруунайхидай түсэбые ёһотоор шэнжэлэн харахын орондо, А. А. Громыко тэрэниие алад гараад, Германитай энэ дары эбэй договор баталха гэжэ уряална гээд К. Гертер саашань хэлэбэ. Теэд СССР-эй делегаци баруун гурбан гүрэнүүдэй дурадхалнуудые гүнзэгыгөөр, тодорхойгоор шэнжэлэн хараад, бодото баримтанууд дээрэһээ тобшолол хэһэн байһаниинь хүн бүхэндэ мэдээжэ. Берлин тухай асуудалаар хэлэхэ зуураа, К. Гертер арсалдаануудаа бага болгожо, хараа бодолнуудаа дүтэлүүлхэ тухай өөрынгөө мэдүүлгые буруушааба. Баруун гүрэнүүдэй түсэб хадаа ГДР-һээ ниислэл хотыень һалгаажа, эзэмдэлгын гуримые бүхы Берлиндэ тарааха гэһэн зорилготой юм гэжэ тэрэ сэхэ мэдүүлбэ. Берлин Германиин Демократическа Республикын газар дээрэ оршодог гэжэ хэлсэдэгшье һаань, Германиин Демократическа Республикын газар дээрэ тэрэ оршодоггүй, тэрэнэй хубинь болохогүй гэжэ би онсолон тэмдэглэхэ байнаб, гээд США-гэй делегацие толгойлогшо хэлэбэ.

К. Гертер Германиие нэгэдүүлхэ зорилгые өөрөө шиидхэхэ немец арадай эрхые сэхэ арсаһан байха юм. Тэрэшэлэн һунгалта үнгэргэхэ тухай асуудалыешье немецүүдэй өөһэдөө шиидхэхэ эрхыень тэрэ мүн лэ арсаба. К. Гертерэй хэлэһэнэй ёһоор, Берлиндэ, мүн бүхы Германида болохо сүлөөтэ һунгалтанууд дүрбэн гүрэнүүдэй хиналта доро гү, али ямар нэгэн ондоо хариин гүрэнэй хиналта доро үнгэргэгдэхэ байна.

Эбэй договорой советскэ проект тушаа хэлэхэ зуураа, энэ проект мүн лэ «хамтадхаһан дурадхалнууд» гээшэ гэжэ үндэһэ баримтагүй шашалдаа тэрэ дабтаба. Гэхэ зуура, советскэ дурадхалнууд Германитай амгалан ёһоной харилсаа байгуулгада бодото дээрээ зорюулагдаһаниинь мэдээжэ. Эбэй договорой советскэ проектые США-гэй правительство баталан абахагүй гэжэ К. Гертер дахин дабтаба. Хоёр хубаагдаһан Германитай эбэй договор баталха тухай хөөрэлдөөе саашадань үргэлжэлүүлһэнэй хэрэггүй гэжэ К. Гертер мэдүүлээ.

Гурбан гүрэнүүдэй «хамтадхаһан түсэб» дотор хараалагдаһан олон ондоо орёо асуудалнуудые хамтаруулжа, нэгэн доро хаража үзэхэ гансал арга бии гэжэ урдань хэлэһэн үгэеэ К. Гертер дахин дабтана. Теэд олон асуудалнуудые нэгэдүүлжэ, нэгэн доро зүбшэн хэлсэхэ гээшэ үрэ дүнгүй байха гэжэ советскэ делегаци мэдүүлһэн байгаа.

Гертерэй һүүлээр үгэ абаһан Англиин гадаадын хэрэгүүдэй министр С. Ллойд «хамтадхаһан арга» гэдэгые хамгаалжа оробо.

Манай мэдүүлгын ёһоор, баруун гүрэнүүдэй дурадхаһан «эб найрамдалай түсэб» хадаа хубаагдахагүй бүхэли асуудал гэжэ харагдаха ёһотой гээд тэрэ хэлэнэ. Түсэб дотор хараалагдаһан Германиие нэгэдүүлхэ, Европын аюулгүй байдал тухай болон эбэй договор баталха тухай асуудалнууд хоорондоо нягта холбоотой юм гэжэ Ллойд мэдүүлнэ.

Гэхэ зуураа, С. Ллойд эбэй договорой советскэ проектые мүн лэ хамтадхаһан дурадхалнууд гэжэ харуулхаа һэдэбэ.

Бодото баримтые буруушаан, С. Ллойд Германиин бэеэ даанхай хоёр гүрэнүүдэй байһаниие буруушааба. Бодото байдалые иигэжэ буруушаахадаа, С. Ллойд Германиие нэгэдүүлһэнэй һүүлээр лэ эбэй договор баталагдаха юм гэхэ зорилготой байгаа. Тиигэжэ Германи[illegible] договор баталха ябадалые гүйгөөр хойшолуулха гэжэ[illegible] һан баруунайхидай түсэб[illegible] хамгаалба.

Саашань Германиие нэгэ[illegible] түлөө харюусалга дүрбэн г[illegible] тэ даалгагдана гэһэн үгэе[illegible] хин дабтаа. Германиин а[illegible] шиидхэхын түлөө харюуса[illegible] бэн гүрэнүүд бэе дээрээ да[illegible] на гэжэ бидэнэр мэдүүлнэ[illegible] хэдээ энэ талаар Германи[illegible] ямаршье үүргэ дүүргэхэгүй[illegible] лэнэ бэшэбди. Баруунай[illegible] найрамдалай түсэбэй» ёһо[illegible] цүүд өөһэдөө һунгуулиин[illegible] бэлэдхэхэ ёһотой, энэ[illegible] ёһоор сүлөөтэ һунгалтануу[illegible] гэгдэхэ байна. Һүүлээрнь[illegible] эмэгтэй немецүүд сүлөөтэ[illegible] лосоо үгэжэ, Германиин шэ[illegible] тельствые байгуулха юм. [illegible] ерээдүйн Германи тухай а[illegible] шиидхэлгэдэ немецүүд [illegible] байна, гээд С. Ллойд хэлэн[illegible]

Англиин делегацие тол[illegible] Германиин нийтэ комитеды[illegible] гуулха тухай асуудал ГДР[illegible] ФРГ-эй правительствонууд[illegible] хэхэ асуудал бэшэ, харин[illegible] гүрэнүүдэй шиидхэхэ асуу[illegible] баруунайхидай түсэб соо [illegible] даһаниие дурдангүй гараа.

С. Ллойдой үгэ хэлэһэнэй[illegible] А. Громыко үгэ абажа, ба[illegible] бан гүрэнүүдэй делегацинуу[illegible] гойлогшонорой үсэгэлдэр, [illegible] нөөдэр хэһэн мэдүүлгэнүү[illegible] хэдэн үгэ хэлэбэ.

К. Гертер, С. Ллойд боло[illegible] де Мюрвиль гэгшэд өөһэды[illegible] соо Германитай баталха э[illegible] ворой советскэ проект дото[illegible] даһан асуудалнууд тушаа, [illegible] сад зарим тодорхой асууда[illegible] шаа үгэ хэлэһэниинь һай[illegible] гэжэ тэрэ дахин тэмдэглэб[illegible] бодолнуудаа дүтэлүүлхы[illegible] асуудалнуудые тодорхойгоо[illegible] шэн хэлсэлгэ зүб арга боло[illegible] А. Громыко зааба.

Һүүлээрнь советскэ де[illegible] толгойлогшо эбэй договор[illegible] скэ проектын тус тус асу[illegible] тушаа баруун гүрэнүүдэй [illegible] шэдэй буруушаалгые, энэ[illegible] шаалгын үндэһэ баримтагү[illegible] ниие шүүмжэлээ. Тиихэ зуу[illegible] говорой тус тус статьянууды[illegible] гоор найруулха һанамжа ба[illegible] рэнүүдэй делегацинуудта [illegible] һаань, советскэ делегаци [illegible] ень хаража үзэхөөр, тиигээд[illegible] эй, мүн баруун гүрэнүүдэй ха[illegible] долдо таарамжатай шии[illegible] абахаар бэлэн байна гэжэ т[illegible] дүүлбэ.

Советскэ делегациин һана[illegible] зүблөөн гол анхаралаа а[illegible] нуудта бэшэ, харин хараа[illegible] дүтэлүүлхэ арга боломжо [illegible] ябадалда хандуулха ёһотой[illegible] Громыко үгынгөө түгэсхэлд[illegible] Энэ һанамжые бүгэдөөрэн[illegible] даг байгаа һаамнай, гадаад[illegible] гүүдэй министрнүүдэй зүбл[illegible] туһатай хэрэг бүтээжэ, ма[illegible] нуудай, мүн бусад оронууд[illegible] дуудай зүгһөө амаршалгын[illegible] хүртэхэ байнабди.

А. А. Громыкын үгэ хэ[illegible] һүүлээр заседани хаагдаба.

СИБИРЬ БОЛОН АЛАС ДУРНАДА ТҮРҮҮ ҺУУРИ ЭЗЭЛХЫН ТҮЛӨӨ

(Благовещенск городто штанг үргэгшэдэй ямараар мүрысэһэн тухай)

Хүндэ атлетикээр Сибирь, Алас Дурнада түрүү һуури эзэлхын түлөө Благовещенск городто үнгэргэгдэһэн мүрысөөн һаяхан дүүрээ.

Энэ һорёондо Амурай, Магаданай, Сахалинай, Камчаткын, Читын областьнуудай, Яхадай, Бурядай АССР-эй, Приморско, Хабаровска хизааринуудай, Тувагай автономно областиин бэрхэ бэрхэ спортсменүүд-штангистнууд хабаадалсаба. Штангистнуудай уласхоорондын мүрысөөнэй 1895 ондо түрүүшынхеэ болоходо, Франциин спортсмен Б. Янсенэй 110 килограмм үргэһэн байгаа һаань, Бурядай хүндэ атледүүд мүнөө үедэ бүри ехые үргэнэ.

Эгээн хүнгэн бэетэйшүүлэй мүрысөөндэ Приморско хизаарай түлөөлэгшэ Арутюнов хамта дээрээ 282,5 килограмм үргэжэ, зоныш чемпион болоо. 22 наһатай энэ спортсмен бэеэр багашагшье һаа, һайнаар бэлэдхэжэ ерэһэнээ харуулаа. Арутюнов хизаар соогоо нэгэнтэ бэшэ чемпион болоһон байна. Манай республикын спортсмен Анатолий Бондарев эгээн хүнгэн бэетэйшүүлтэй хүшэсэ үзэлсэхэдээ, 7-дохи һуури эзэлээ.

Хүнгэншэг бэетэйшүүл соогоо спортын мастер Михаил Игнатьев (Чита) шалгаржа, нэгэдэхи һуури эзэлээ. Нүхэр Игнатьев бүхы дээрээ 305 килограмм үргэһэн байха юм.

В. Южанин (Бурядай АССР) алдуу гаргажа, «0» гэһэн сэгнэлтэ абаа. Энэ спортсмен 1958 ондо 4 дахин алдуу гаргаһан юм.

23 наһатай Василий Омелик (Бурядай АССР) штанг шадамараар үргэжэ, хүнүүдые баясуулбашье, гурбадахи упражнени хэхэдээ Южанинда адли штангаа яаража үргөөд, алдуу гаргаа.

Мэргэжэлээ саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байдаг спортын мастер А. Маясин (Чита) хүнгэн бэетэйшүүлтэй мүрысэхэдөө хамта дээрээ 367 килограмм үргэжэ, нэгэдэхи һуури эзэлээ. 357,5 килограмм үргэһэн спортын мастер Н. Каплунов хоёрдохи һуурида гараа.

Хүнгэншэг бэетэйшүүлэй хоорондо болоһон һорёондо нэгэдэхи упражнениин һүүлээр Василий Борисов (Бурядай АССР) түрүүлжэ ябаһан байгаа. Нүхэр Борисов түрүүшээр 110 килограмм үргэһэнэйнгөө удаа, 115 килограмм үргэхые хоёр дахин туршабашье, шадаагүй. Энэ спортсмен штанг үргэхэ үедөө бэеэ хазайлгажа алдуу гаргаба. Һүүлшын 3 упражненидэ спортын мастер Н. Калактионов (Хабаровск) Ю. Гаврилин хоёр шалгараа.

Мүрысөөнэй һүүлшын үдэртэ хүндэшэг, хүндэ бэетэй хүнүүд мүрысэһэн байна. Һайнаар бэлэдхэжэ ерэһэн Геннадий Железнов хүндэшэг бэетэйшүүлэй дунда шалгаржа, нэгэдэхи һуури эзэлээ. Нүхэр Железнов Благовещенск ерэхынгээ урдахана спортын мастерай нормо тушааһан юм.

Хүндэ бэетэйшүүлэй тоодо ородог Е. Познахарев (Хабаровск) һайнаар мэргэжэһэн, хүсэ ехэтэй байһанаа харуулжа, Сибириин, Алас Дурнын чемпион болобо. Энэ мүрысөөндэ Александр Казаков (Бурядай АССР) 3-дахи һуури эзэлжэ, республикын шэнэ рекорд туйлаа. Энэ спортсмен 125 килограммай шэгнүүртэй штанг хүнгэхэнөөр үргэбэ. Тиигэжэ хамта дээрээ 362,5 килограмм үргэһэн болоо. Штангистнуудай мүрысөөндэ хабаадалсаһан И. Фомицкий, В. Борисов гэгшэд республикынгаа рекордые мүн лэ һайжаруулалсаа.

Гурбан үдэрэй туршада болоһон хүндэ атледүүдэй энэ мүрысөөндэ Хабаровска хизаарайхид нэгэдэхи һуури эзэлһэн байна. Читын областиинхид хоёрдохи, сахалинайхид гурбадахи һуури эзэлбэ. Республикымнай команда 5-дахи һуури эзэлээ. Хэрбээ В. Южанин, В. Омелик гэгшэдэй шадалаа мэдэжэ штанг үргөө һаань, манай спортсменүүд энэ мүрысөөндэ хоёрдохи, гурбадахи һуури эзэлхэ бүхы аргатай байгаа. Энээн тухайда тренернүүдэй совет онсолон тэмдэглэһэн байна.

Мүрысөөндэ хабаадаһан судьянар, арбитрнууд спортсменүүдэй ямараар наадаһые наринаар шалган хараа. Хүндэ штанг шадаал һаа үлүү үргэхэеэ һэдэгшэдые судьянар шангаар хэһээбэ.

Манай хүндэ атледүүд энэ мүрысөөнэйнгөө алдуус хараадаа абажа, саашадаа мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ зэргэтэй.

В. Гармаев,
1-дэхи категориин судья.

П. Лапердин,
спортивна бүлгэмүүд болон организацинуудай Союзай республикын Соведэй дэргэдэхи хүндэ атлетикын секциин түрүүлэгшэ.

АЛБАНИДА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННА ДЕЛЕГАЦИИН АЙЛШААР ЕРЭХЭ ТУХАЙ МЭДЭЭСЭЛЫЕ АЛБАНИИН АЖАЛШАД ҺАЙШААН УГТАНА

ТИРАНА, майн 21. **(ТАСС-эй корр.).** Албанида нүхэр Н. С. Хрущев толгойлогшотойгоор Советскэ Союзай партийно-правительственна делегациин ерэхэ тухай мэдээсэлые Албаниин арад ехэ баяр баясхалантайгаар угтаба.

Предприяти болон барилганууд дээрэ, хүдөө ажахын кооператив болон эмхи зургаанууд дээрэ олон хүнэй хабаадалгатай суглаан, митингнүүд боложо, хүдэлмэришэд болон тариашад, алба хаагшад болон һурагшад Советскэ Союзда, Советскэ Союзай Коммунистическэ партида хани барисаанай һайн һайхан амаршалга хүргэбэ.

Сталинай нэрэмжэтэ текстильнэ комбинадай ээрэлгын фабрикын хүдэлмэришэд өөһэдынгөө митинг дээрэ совет ороной партийно-правительственна делегациин айлшаар ерэхэ мэдээсэлые һайшааба. Митинг дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, ээрэлгын цехын мастер Вангель Кристо иигэжэ хэлэбэ: «Бидэнэр айлшадай ерэхые угтуулан ажалайнгаа эршэ хүсэ шангадхажа, үндэр шанартай эд бараа бүри ехээр үйлэдбэрилэн гаргахабди». Эндэ сугларагшад Н. С. Хрущевто амаршалгын телеграмма эльгээбэ. Нүхэр Н С. Хрущевто амаршалгын телеграмма, бэшэгүүдые бусад олон предприяти, барилга болон хүдөө ажахын кооперативуудай коллективүүд эльгээгээ.

«Зери и Ринис», «Люфтетари» газетэнүүд мүнөөдэр СССР-эй партийно-правительственна делегациин айлшаар ерэлгэдэ зорюулагдаһан түрүү бэшэгүүдые толилбо. «Зери и Ринис» түрүү бэшэг соогоо иигэжэ бэшэнэ: «...албан арадай халуун зүрхэн танда, алдарта совет арадай түлөөлэгшэдтэ хандана. Бидэнэр таанадые һайн һайхан сэдьхэлтэйгээр хүлеэжэ байнабди. Манай хани барисаан хадаа манай бүхы илалтын, манай һаруул һайхан ерээдүйн эшэ үндэһэн мүн болоно. Бидэнэр энэ хани барисаагаараа омогорхонобди, тиин тэрэнээ нюдэнэй сэсэгы мэтэ сахин хамгаалнабди».

Баяр баясхалангай эдэ үдэрнүүдтэ, гэжэ газетэ саашань мэдүүлнэ, албан арадые иигэжэ хүндэлһэнэйнь харюуда гүнзэгы баяр хүргэнэбди.

Албанида СССР-эй партийно-правительственна делегациин айлшаар ерэлгэ албан, совет арадуудай ахадүү ёһоной хэтэ мүнхын хани барисаае саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ аша туһа хүргэхэ юм гэжэ «Люфтетари» газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Н. Филатов.

А. А. Громыко Л. Больцтой уул[illegible]

ЖЕНЕВА, майн 21. ([illegible] тусхай корр.). Үсэгэлдэр [illegible] СССР-эй Гадаадын хэрэгү[illegible] нистр А. А. Громыко ГДР-э[illegible] дын хэрэгүүдэй министр Л[illegible] той уулзажа, хөөрэлдөө х[illegible]

Хөөрэлдөөндэ В. А. Зори[illegible] Первухин, И. И. Ильичев, [illegible] цер, П. Флорин, Г. Теплиц[illegible] ба.

Ю. Цыденбал Бур[illegible] АССР-эй делегаци[illegible] уулзаба

УЛАН-БАТОР, майн 21. [illegible] Монцамэй агентствын мэдээ[illegible] ёһоор, МНРП-гэй ЦК-гэй н[illegible] секретарь, МНР-эй министр[illegible] соведэй түрүүлэгшэ Ю. Цы[illegible] Бурядай АССР-тэ зорюула[illegible] долоон хоногые үнгэргэлгэ[illegible] баадахаа эндэ ерэһэн Б[illegible] АССР-эй делегациин гэш[illegible] үсэгэлдэр уулзаба.

Уулзалга дээрэ МНРП-гэй [illegible] гэй хоёрдохи секретарь Л[illegible] МНРП-гэй ЦК-гэй се[illegible] Д. Тумур-Очир болон бусад[illegible] саба.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУ[illegible]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26, Телефоны редакции: редактора — 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации— 35-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров—40-49, отдел переводов, корректорская —35-95, бухгалтерия—37-32, Для междугородных переговоров—1[illegible]

Н01046. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. №[illegible]